

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER (PDR) ANA BİLİM DALI

81756

**BABALARIYLA ÇATIŞMA DÜZEYİ YÜKSEK VE DÜŞÜK
OLAN ERGENLERİN VE BABALARININ BABALIK
ROLÜNE İLİŞKİN ALGILARININ
KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

YAŞAR KUZUCU

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Üstün DÖKMEN

T 81756

ANKARA, 1999

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİMDE PSİKOLOJİK HİZMETLER (PDR) ANA BİLİM DALI

**BABALARIYLA ÇATIŞMA DÜZEYİ YÜKSEK VE DÜŞÜK
OLAN ERGENLERİN VE BABALARININ BABALIK
ROLÜNE İLİŞKİN ALGILARININ
KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

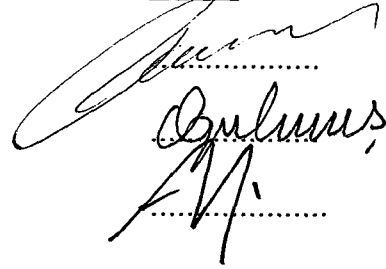
Prof. Dr. Üstün DÖKMEN

Tez Jürisi Üyeleri:

Adı ve Soyadı

Doç. Dr. Nilgün Kökçi
Doç. Dr. Selahiddin Öğülmüş
Prof. Dr. Üstün Dökmen

İmzası

Üstün Dökmen

Tez savunma tarihi :

İÇİNDEKİLER**Sayfa No**

İÇİNDEKİLER	i
EKLER	iii
TABLolar	iv
ÖNSÖZ	v
TÜRKÇE ÖZET	vi
İNGİLİZCE ÖZET	viii

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
PROBLEM	1
ARAŞTIRMANIN AMACI	2
ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	3
ARAŞTIRMANIN GEREKÇE VE ÖNEMİ	3
ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	5

BÖLÜM II

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
Cinsiyet Rollerinin Kazanılması	7
Cinsiyet Kalıp Yargıları	9
Cinsiyet Rollerinde Değişim	10
Geleneksel Baba Rolü	11
Babalık Rolünde Değişim	12
Babanın Çocuğun Yaşantısındaki Önemi	14
1. Çocuğun Zihinsel Gelişiminde Babanın Önemi	15
2. Çocuğun Sosyo-Duygusal Gelişiminde Babanın Önemi	16
3. Çocuğun Cinsel Kimlik Gelişiminde Babanın Önemi	19
4. Çocuğun Toplumsallaşmasında Babanın Önemi	23
Babanın Katılımını Etkileyen Faktörler	26
Anne Ve Babanın Çocuğun Yaşantısına Katılımı Arasındaki Farklar	32
Babanın Çocuğun Yaşantısına Katılımının Ana-Babaya Yararları	34

Babanın Çocuğun Yaşantısına Katılımının Olumsuz Sonuçları	37
Aile Yapısı Ve Baba-Çocuk İlişkisi Konusundaki Türkiye'deki Araştırmalar	40
Ergen Ana-Baba Çatışması	46
Çocuğun Babalık Rolünü Algılayışı	57
Babanın Babalık Rolünü Algılayışı	60
BÖLÜM III	62
YÖNTEM	62
ARAŞTIRMANIN DESENİ	62
ARAŞTIRMANIN DENEKLERİ	62
ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÖLÇME ARAÇLARI	63
Genç-anababa çatışma ölçeği (GAÇÖ) baba formu	63
Babalık rolü algı ölçeği (BRAÖ)	65
Ölçek maddelerinin hazırlanması	66
Ölçeğin Deneme uygulaması	66
Puanların çözümlenmesi ve madde analizi	66
Maddelerin t-değerlerinin hesaplanması	66
Madde-toplam korelasyonlarının hesaplanması	67
Ölçeğin güvenirliği	67
Ölçeğin geçerliği	68
Ölçeğin puanlanması	69
UYGULAMA	70
VERİLERİN ANALİZİ	70
BÖLÜM IV	
BULGULAR VE YORUM	72
BÖLÜM V	
SONUÇ VE ÖNERİLER	81
KAYNAKÇA	83

EKLER (s.103-114)

EK-1 Genç-Anababa Çatışma Ölçeğinin Babalar Formu

EK-2 Babalık Rolü Algı Ölçeği

EK-3 Babalık Rolü Algı Ölçeği ilk formu

EK-4 Madde Analizi Sonuçları

TABLolar**Sayfa No**

TABLO-1 Deneklerin BRAÖ'den Aldıkları Puanların Aritmetik
Ortalamaları

70

TABLO-2 Deneklerin BRAÖ'den Aldıkları Puanlar için Yapılan
Anova Sonuçları

71

ÖNSÖZ

Bu araştırma, babalarıyla çatışma düzeyleri yüksek ve düşük olan bir grup ergenin ve babalarının babalık rolüne ilişkin algılarını karşılaştırmalı olarak incelemek amacıyla yapılmıştır.

İlk bölümde, araştırmanın problemi, amacı, hipotezleri, önemi, ve sınırlılıkları; ikinci bölümde ilgili araştırmalar; üçüncü bölümde yöntemi; dördüncü bölümde bulgular ve yorumu ve son bölüm olan beşinci bölümde ise, sonuç ve öneriler ile kaynakça yer almaktadır.

Araştırmanın her aşamasındaki desteği, bilgisi ve önerileri ile bana yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Üstün Dökmen'e, bir çok aşamada katkıları büyük olan Ömer Faruk Şimşek'e, zaman zaman bilgilerinden yararlandığım Dr. Gül Akbalık'a ve çalışmamda emeği geçen tüm öğretmenlere teşekkür ederim.

Yaşar KUZUCU

ÖZET

Bu araştırmada, babalarıyla çatışma düzeyleri düşük ve yüksek olan ergenlerin ve babalarının babalık rolüne ilişkin algıları karşılaştırılmıştır.

Araştırmanın örneklemi, Bilecik İli merkezinde değişik liselerde okuyan, yaşları 15-17 arasında değişen, 45'i kız 31'i erkek olmak üzere toplam 76 lise öğrencisinden ve babalarından oluşmaktadır. Bu 76 öğrenci, Genç-Anababa Çatışma Ölçeği Babalar Form'unun uygulanması sonucu, ortalamanın 1 standart sapma sağında ve solunda yer alan gençlerdir. Ortalamanın altındakiler, babalarıyla çatışma düzeyi düşük olan grubu, ortalamanın üstündekiler, babalarıyla çatışma düzeyi yüksek olan grubu oluşurmaktadır. Daha sonra bu gençlere ve babalarına, araştırmacı tarafından geliştirilen Babalık Rolü Algı Ölçeği (BRAÖ) uygulanmıştır. Babalarıyla çatışma düzeyleri yüksek ve düşük olan gençler ile, babalarının babalık rolüne ilişkin algıları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için çift-yönlü varyans (2 x 2'lik desen) analizi yapılmıştır.

Araştırmanın sonucunda, gençler ile bu gençlerin babalarının babalık rolünü algıları arasında gençlerin lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Çatışan grup ile çatışmayan grubun babalık rolü algı puanları arasında da anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna karşın, çatışmanın düşük veya yüksek olmasının, baba veya genç olmaya göre farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Babalar ve gençlerin Babalık Rolü Algı Ölçeği'nden aldıkları puanların çatışma durumundan bağımsız olduğu görülmüştür.

ABSTRACT

In this study, the perceptions related with the father's role of adults and fathers whose dispute levels are high and low with their fathers were compared.

The samples of the study consisted of 76 high school students which 45 were girls and 31 were boys, between 15-17 years old being educated in different high schools located in city center of Bilecik and their fathers. These 76 students are the adolescents who got points below and over average as a result of implementing fathers form of Young-Parents Dispute Measurement, on 280 students seleted randomly. The ones below the average, consist the group whose conflict level with their fathers are low, the ones above the average, consist the group whose struggle level with their fathers are high. Later on Perception Measurement for Father's Role (PMFR), developed by the surveyor was applied on these adolescents and their fathers. In order to indicate whether the difference between the perceptions related father's role of fathers and of adolescents whose conflict levels with their fathers are high and low, are meaningful or not, double directional variance analysis (2x2 design) was performed.

The results of the PMFR score shows a significant difference between the adolescents and the fathers of that group. The adolecent's score was found greater than the father's score. There is also a significant difference between the group who had conflict with each other and the group who hadn't conflict with each other. Otherwise, it is determined that the level

of conflict either becomes high or low do not differentiate according to being father or young.

BÖLÜM I

GİRİŞ

PROBLEM

Grup içinde belirli bir pozisyonda bulunan kişiden beklenen davranışlara rol denilmektedir. Diğer kişilerin beklentilerinin yanında o pozisyona giren kişide girdiği pozisyona ilişkin beklentilere sahiptir. Roller beklentiler dizisi olarak da tanımlanabilir. Rolü belirleyen beklentiler haklar ve sorumluluklardır. Bir rol bir kişi için sorumlulukken, diğer kişi için hak olabilir. Örneğin, öğretim ortamının hazırlanması öğretmenin sorumluluğu iken öğrencinin hakkıdır. (Johnson ve Johnson, 1991).

Psikodrama'nın öncüsü Moreno'ya göre roller ben'den çıkmaz, ben rollerden çıkar, temel kaynak rollerdir. Bu çerçevede düşünürsek, bir erkek, baba olmadan önce de, babalık rolü vardı. Bu babalık rolü, o erkeğin baba olmasını sağlar, aynı zamanda baba-çocuk ilişkisini de yaratır. (Akt. Dökmen, 1994).

Rollerin çatışmalarla ilişkisi vardır. Sarbin ve Allan (1968) ile Roloff (1987) rol uyumsuzluğunu, kişi-rol çatışması ve rollerden kaynaklanan kişilerarası çatışmalar olarak iki gruba ayırarak incelemişlerdir (Akt. Dökmen, 1994). İlk gruptaki çatışmalar kişinin yeteneklerine ve ilgilerine uygun olmayan rolleri üstlenmek zorunda kaldığı zaman ortaya çıkmaktadır. İkinci

gruptaki çatışmalar ise rollerin belirsizliğinden ya da aynı ortamda yaşayan kişilerin rolleri farklı algılamasından kaynaklanır.

Baba çocuk arasındaki ilişkide de rollerden kaynaklanan kişilerarası çatışmalar olabilir. Eğer baba ve çocuk babalık rolünü farklı algılıyorsa bu durumda beklentiler de farklı olacaktır. Daha açık ifadeyle, babanın babalık rolüyle ilişkili olarak kendisine yüklediği sorumluluklar ile çocuğun babasından beklentileri arasında farklılıkların olması çatışma doğuruyor olabilir. Ancak bu düşüncenin geçerliliği, test edilmediği için bilinmemektedir.

Baba ve çocuk arasındaki çatışmalara çözüm bulmak, çatışmaya yol açan nedenleri bilmek ile mümkün olabilir. Bundan dolayı babalık rolünün baba ve çocuk tarafından farklı algılanmasının baba ergen çatışmasının nedenlerinden biri olup olmadığı belirlenmelidir.

Ülkemizde baba ve ergen arasında babalık rolüne ilişkin algılamadaki farklılığın çatışmaya yol açıp açmadığının belirlenmesi bu araştırmanın problemiştir.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmada, babalarıyla çatışma düzeyleri yüksek ve düşük olan ergenlerin ve babalarının, babalık rolüne ilişkin algılamaları arasında fark olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır.

Bu çalışma ile, babalarıyla hem yüksek düzeyde çatışan hem de düşük düzeyde çatışan gençlerin ve bu gençlerin babalarının babalık rolüne dair algıları saptanacaktır. Buna dayalı olarak, babalar ve çocukları arasında çatışma olup olmamasının, babalık rolünü algılama üzerindeki etkisini belirlemek hedeflenmiştir.

ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

- I. Babasıyla yüksek düzeyde çatışan ve düşük düzeyde çatışan gençler ile bu gençlerin babalarının babalık rolünü algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- II. Babalarıyla yüksek düzeyde çatışan gençlerin ve babalarının babalık rolü puanları ile babalarıyla düşük düzeyde çatışan gençlerin ve babalarının babalık rolü puanları arasında anlamlı bir farklılık vardır.
- III. Çatışma durumu (yüksek düzeyde çatışanlar-düşük düzeyde çatışanlar) ile denek türünün (babalar-gençler) Babalık Rolü Algı Ölçeği'nden alınan puanlar üzerinde ortak etkisi vardır.

ARAŞTIRMANIN GEREKÇE VE ÖNEMİ

Günümüz çağdaş psikoloji kuramları kişiliğin kalıtımla getirilen bir takım özellikler ile birlikte çevreyle kurulan etkileşimler sonucu oluştuğunu ileri

sürmektedir. Aile, hem kalıtımla genler yolu ile özelliklerini aktararak hem de çevresel etkenlerde doğumundan itibaren en yakın kişiler olarak çocuğun kişiliğinin oluşmasında temel sorumluluğu olarak rol oynamaktadır.

İnsanoğlunun doğumundan itibaren ailenin rolü, önemi biliniyorken şimdi bu etkinin hayallerimizin bile ötesinde olduğunun farkına varmaktayız (Ekşi, 1990).

Psikoloji sosyal bir bilim olarak 20. Yüzyıl boyunca gelişirken aile üzerindeki araştırmaların anne-çocuk üzerine yoğunlaştığı, baba-çocuk ilişkisinin ihmal edildiği yapılan araştırmalara baktığımızda göze çarpmaktadır (Evans, 1996).

Günümüzde, süregelen sosyal ve ekonomik gelişmeler babanın aile içindeki rolünün değişmesine yol açmıştır. Tüm gün dışarıda çalışan kadın sayısının giderek artması bebeğin doğumundan kısa bir süre sonra çoğu annenin çalışma hayatına geri dönmesi, kadın-erkek eşitliğinin yaygınlaşması babayı çocuğun yaşamında çok önemli bir konuma getirmiştir (Ekşi, 1990).

Artan önemine rağmen bu alandaki çalışmaları anneye ilgili çalışmalarla ve duyulan ihtiyaçla karşılaştırdığımızda yetersiz kalmaktadır. Bu durum Türkiye için de geçerlidir. Ülkemizde babalar üzerinde sınırlı sayıda araştırma vardır. Yeni araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu araştırma baba ile çocuk arasında çatışmanın olup olmasının, baba ve çocuğun babalık rolünü algılayışı üzerindeki etkisini ortaya koyarak

Psikolojik Danışmanlara yeni bakış açısı kazandırmak bakımından önemli olabilir. Baba çocuk arasındaki çatışmalarda, neden, farklı rol algılamalarından olabilir. Araştırma sonuçları, ergen ile babası arasında ortaya çıkan çatışmaları danışmanların gerektiğinde daha iyi kavrayabilmesi için yararlı olabilir.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

- 1- Araştırma, Bilecik ili sınırları içinde oturan, lise çağındaki gençlerden (15-17 yaş) oluşturulan çalışma grubuyla sınırlıdır.
- 2- Araştırma, babaların katılımını sağlamadaki güçlük nedeniyle babalara uygulama hakkında açıklama yapmak için, sadece telefonla ve mektupla ulaşılmasıyla sınırlıdır.

BÖLÜM II

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Batıda cinsiyeti tanımlayan iki farklı kelime bulunmaktadır. Bunlardan birisi biyolojik bir tanım olan "sex" kelimesidir. "Sex" denildiğinde insanlar, genlere ve cinsel organlarına bağlı olarak kadın ve erkek olarak sınıflandırılır. Diğeri "gender" kelimesidir. Gender, psikolojik ve kültürel bir terim olup bir kişinin kadınlık veya erkeklığe ilişkin öznel hislerini gösterir (Basow, 1992).

Genelde insanlar, kadın ve erkek arasında görünen davranış farklılıklarının biyolojik temelleri olduğunu farz eder. Gerçekte ise kadın ve erkek arasında gözlenen davranış farklılıkları doğuştan gelen biyolojik farklılıktan ziyade öğrenmeden kaynaklanan farklılıklardır (Kail ve ark., 1986). Yaşamlarının ilk birkaç yılında çocukluklar kendilerini erkek veya kız hissetmelerine göre cinsiyet rolü geliştirirler. Davranışları ve tutumları kız veya erkek için uygun hale gelir. Bu süreçte sosyal ödüller, beklentiler, zorlanmalar ve model alma gibi sosyal faktörler cinsiyet rollerini şekillendirir (Basow, 1992). Kadın ve erkeğin algılanmalarındaki ve gördükleri muameledeki farklılıklar bilgi, becerileri, davranış ve sosyal rollerinin farklı gelişmesine yol açar. Her iki cins de cinsiyet rollerini ve sosyal olarak cinsiyetlerine uygun olduğu düşünülen tutum, ilgi ve davranışları, yaşamın ilk yılından itibaren kazanır (Liebert ve ark., 1977). Farklı kültürlerde cinsiyet rolleri üzerine yapılan araştırmalar, kadın ve erkek cinsiyet rollerinin

toplumdan topluma farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bir toplumda kadınların duygusal, pasif ve uysal olması beklenirken, diğer bir toplumda bu davranışların erkekten beklendiği bulunmuştur (Coser, 1983; Liebert ve ark., 1986).

ABD’de iki cinslilikle ve doğumda yanlış cinsiyetli olarak tanımlanan bireylerle yapılan klinik çalışmada, Money ve Edhardt (1972) toplumsal olarak etiketlenen cinsiyetin 18 aydan sonra 2 yaşına kadar kolayca değişmeyeceği sonucuna varmıştır. Biyolojik olarak bir cinsiyette olan, ancak karşı cinsten biri olarak davranılan insanlar biyolojik olandan çok toplumsal olarak beklenen cinsiyete uygun bir kimlik geliştirmektedir (Akt. Adams, 1995). Bu bulgular cinsiyet rollerinin doğuştan getirilen biyolojik temelli farklılıktan çok sosyalleşme sürecindeki farklılıklardan dolayı ortaya çıktığını göstermektedir. Cinsel kimlik oluşumunda cinsiyetin psikolojik ve kültürel boyutunu teşkil eden “gender”, cinsiyetin biyolojik boyutunu gösteren “sex”ten daha önemli olmaktadır.

Cinsiyet Rollerinin Kazanılması

Cinsiyet rolü kavramı bireyin kültürel olarak belirlenen cinsiyet rollerine ilişkin bilgisini temsil eder. Cinsiyet rolü kabulünün en temel yönü kişinin kendini kolayca erkek ya da kadın olarak algılamasıdır (Adams, 1972). Çocuklar kız veya erkek olduklarını çok küçük yaşta öğrenirler ve bu cinsiyet değişmez (Liebert ve ark., 1977). Çok erken yaşlarda başlayan cinsiyet rolünün

sosyalizasyonu yıllarca devam eder. Başta anne babası olmak üzere çocuğun çevresi bu rolün kazanılmasını sağlar. Çocuk 3-4 yaşlarına geldiğinde cinsel kimliği değişmeyecek kadar kökleşmiş hale gelir (Coser ve ark., 1973).

Çocuk aile içinde tanıştığı cinsiyet rolleriyle dışarıda da karşılaşır. Okul, televizyon, kitaplar, akranları ve spor yaşamı çocuğun cinsel rolünü pekiştirir (Hortaçsu, 1977).

Bebeklikte cinsiyetine uygun oyuncaklar, elbiseler ve eşyalar ile başlayan süreç, yıllar ilerledikçe aynı cinsiyetteki anababanın model olmasıyla devam eder. Gelişimi boyunca, çocuk, cinsiyetine uygun davranış ve tutum sergilediğinde ödülle pekiştirilirken aksi durumlarda cezalandırılır (Lamb, 1977). Çevrenin rehberliğine çocuk da bir süre sonra cevap verir, kendi cinsiyet modellerini taklit etmeye, kendi cinsiyetine uygun etkinlikleri tercih etmeye başlar (Liebert ve ark., 1977).

Yaşamın ilk yıllarında benzer özellik ve yetenekler gösteren kız ve erkek çocukları, ergenlik çağına geldiklerinde farklı özellik ve becerilerle donanarak farklılaşmış olurlar (Coser ve ark., 1983). Yaşadıkları deneyimler bu farklılaşmada önemli rol oynar. Doğuştan gelen biyolojik farklılıkların üstüne sosyalleşme sürecinin farklılıkları da eklenerek kadın ve erkeğin cinsiyet rolleri ortaya çıkar (Kail ve ark. 1986). Toplumsallaşma hem kız hem de erkek çocukları yetişkin olarak uğraşacakları sosyal rollere hazırlar (Eagly ve Stefen, 1984).

Cinsiyet Kalıp Yargıları

Cinsiyet rollerine ilişkin bütün toplumlarda bir takım kalıp yargılar vardır. Bu kalıp yargılar her bireyin sosyalleşme süreci boyunca benimsediği, bakış açısı haline getirdiği, toplumun geneli tarafından paylaşılan inançlardır. Bu inançlar sayesinde cinsiyet rolleri şekillenir (Basow, 1992).

Kişiler, kadına ve erkeğe ilişkin rolleri, kişilik özelliklerini tarif etmeleri istendiğinde kadınlar için farklı erkekler için farklı bir takım genel ifadeler kullanarak tarif yaparlar (Burke ve Tully 1990). Her insan, cinsiyetlerin sosyopsikolojik özelliklerine, yeteneklerine, ilgilerine, sosyal rollerine ve fiziksel özelliklerine ilişkin kalıp yargılara sahiptir. Ancak, insanlar genellikle sahip oldukları bu kalıp yargıların farkında değildirler (Liebert ve ark., 1977). Bu inançlar toplumun çoğunluğu tarafından paylaşılmakta olduğu için büyüme sürecinin bir parçası olarak öğrenilir (Basow, 1992).

Cinsiyet kalıp yargılarının içeriği insanların diğer insanların etkinliklerini gözlemlemesi sonucunda oluşmaktadır. Kadın ve erkeğin sosyal rollere farklı dağılması cinsiyet kalıp yargılarını belirler (Eagly ve Stefan, 1984). Cinsiyet kalıp yargıları da kadın ve erkeğin sosyal rollerinin farklılaşmasına yol açar (Basow, 1992).

Cinsiyet Rollerinde Değişim

Ailedeki iş bölümü biyolojik durumun sonucu olarak değil, kültürel ve ekonomik bağlar için de oluşmaktadır (Coltrane, 1995). Bu nedenle önemli sosyal ve ekonomik değişimlerin olması, ana babalığı ve ailede iş bölümünü derinden etkilemiştir. Endüstrileşme ve kentleşme sonucu para kazanmak güçleşmiş, kadın, çalışma hayatına girmek zorunda kalmıştır (Evans, 1996). Ekonomik değişmeler ve göçler annenin evde oturup çocuk baktığı, babanın ekonomik geçim sağlayıcı olduğu geleneksel aile yapısına bağlı kalmayı artan bir şekilde güçleştirmiştir. Erkeğin evin geçimini tek başına sağlayamaz hale gelmesiyle kadın iş dünyasına girmiştir (Coltrane, 1995). Önceleri temel görevi çocuk bakmak ve aile işlerini yerine getirmek olan kadın ekonomik geçim sağlayıcı rolünü kocasıyla paylaşmaya başlamıştır (Basow, 1992). Bir taraftan mesleki kariyer yapmayı kendine saygı kaynağı olarak gören kadınların artması, diğer yandan gelişen doğum kontrol yöntemleriyle çocuk sayısındaki azalmanın kadının çocuğuna harcadığı zamanı azaltması kadının dışarıda çalışmasını kolaylaştırmıştır (Santrock, 1983). Dışarıda çalışan kadınların çoğalması ve kadının resmi statüsünün değişip eğitim şansının artması ile hem ev içinde hem de ev dışında cinsiyetler arasında eşitliği oluşturmaya başlamıştır (Garnett, 1987). Ekonomik gücü olan, karar sürecine katılan kadın kocasından çocuk bakım görevlerini paylaşmayı talep eder hale gelmiştir (Coltrane, 1995).

1970'li ve 1980'li yıllar boyunca kadının sosyal rolünün algılanması değişmiş, kadının iş hayatına ve ailede karar sürecine katılmasına yönelik

olumlu tutum yaygınlaşmıştır (Basow, 1992). Sosyal rollerdeki değişme cinsiyet kalıp yargılarını da etkilemiştir (Eagly ve Stefan, 1984). 1990'lı yıllara kadar kadının ekonomik özgürlüğünü kazanır hale gelmesi günümüzde kadın ve erkeğin cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargıları değiştirmiştir (Bahr, 1990). Cinsiyet rollerine dair kalıp yargılardaki değişim en çok ev işlerine ve çocuk bakımına yansımıştır. Önceden kadının rolü olarak görülen çocuk bakımı ve ev işleri sorumluluklarını erkekler de almaya başlamıştır (Cox ve Paley, 1994). Babanın evde daha çok zaman geçirmesi çocuğunun gelişimine daha çok katılmasını sağlamıştır. Bu da babanın çocuğun gelişimindeki yerinin yeniden sorgulanmasını gündeme getirmiştir. Baba çocuğuna sadece finansal güvence sağlayan anababa rolünden çocuğun duygusal ve zihinsel gelişiminde de önemli rol oynayan, anababa konumuna gelmiştir (Basow, 1992).

Geleneksel Baba Rolü

Geleneksel baba rolü, iyi bir geçim sağlayıcısı olan, katı disiplin uygulayan ve zaman zaman oyun arkadaşı olan baba rolüdür (Feldman, Nash ve Aschenbrenner, 1983). Bu babalar hem çocuklarına az zaman ayırmakta hem de çocuk bakım sorumluluğunu az üstlenmektedir. Onlar için çocuk bakımı, parasal destek sağlamak ve disiplin uygulamakla sınırlıdır. Ailelerini ekonomik olarak destekledikleri için de kendilerini aktif ve sorumlu olarak algırlar (Barnett ve Barunch, 1988).

Genel olarak bu babaların ergenin yaşamına katılımı ergenin akademik başarısı ve gelecekteki eğitimsel, mesleki planlarına ilişkin problem çözücü tartışmalarla ilgidir (Noller ve Bagi, 1985).

Babalık Rolünde Değişim

Son 20 yıldır erkeğin cinsiyet ve aile rollerine yönelik bilimsel ilgide çarpıcı bir artış görülmektedir (Lewis ve Pleck, 1979) ve babalık rolü bilimsel çalışmalarda önemli bir konu haline gelmiştir (Lamb, 1977). Bu ilginin artmasına aile rollerinde ve yapısında meydana gelen değişimler yol açmıştır (Bronstein, 1988). Toplum ve aile hayatında süregelen gelişmelerle, temel görevi evin geçimi için para kazanmak olan ve anababa rolü ev dışında, çalışma hayatı üzerinde şekillenen geleneksel baba rolü, annelik rolüne bir tepki olarak değişmiştir. Margolis'e göre, doğum oranında azalma, çalışma dünyasındaki kadın oranında artış, kadının anneliği ev dışındaki işiyle birlikte yürütmesinin sosyal olarak kabul edilebilir hale gelmesi, babanın rolünü etkilemiştir (Akt. LaRossa, 1988). Belirgin cinsiyet rolleri değişmektedir ve birindeki değişim, diğerinde tamamlayıcı bir değişim yaratmaktadır. Kadın, ekonomik sorumluluk alırken, erkek, çocuğun sorumluluğunu daha çok alır hale gelmektedir. Çocuk bakımında başlıca sorumlunun kadın olduğuna inanan geleneksel babalar bile, bugün, kendi babalarına oranla çocuklarının yaşantısına daha çok katılır olmuştur (Richman,?).

Blood ve Wolfe'a göre, kadının ekonomik güç kazanması ailedeki iş bölümünün daha eşit bir yapıya bürünmesine, babanın ev işleri ve çocuk bakımına katılmasına yol açmaktadır (Akt. Hadded ve Lam, 1988). Çalışan kadının olduğu ailede baba rolü değişmekte, baba rutin çocuk bakımına daha etkin katılmaktadır (Hoffman, 1977).

Yeni oluşan baba rolü, geleneksel baba rolüyle anne rolünün bir karışımıdır (Harris ve Morgan, 1991) ve yeni babalar yakın ve etkin bir şekilde çocuklarıyla ilgilenmektedir (LaRossa, 1988).

Jacson (1987), İngiltere'de erkeklerin çocuklarına karşı sevecen duygularını göstermesine ve bakımlarıyla ilgilenmelerine yönelik toplumsal yasağın hızla zayıflamakta olduğunu iddia etmektedir. Benzer şekilde Mussang (1987) da günümüz İsveç toplumunda babalık rolünün doğasında değişimler olduğuna işaret etmektedir (Akt. Evans, 1996). Ho ve Kong (1984) Çinli babalar üzerinde yaptıkları araştırmada., geçmiş alışkanlıkların hala güçlü olmasına rağmen, genç babaların geleneksel otoriter baba rolünden ayrıldığını ve çocuk bakımına daha çok katıldığını bulmuşlardır.

1980'li yılların sonuna gelindiğinde, ABD'de, cinsiyet rolleriyle birlikte bu rollere ilişkin beklentiler de değişmiştir. Erkeğin anababa olarak kendi rol beklentisi ile karısının bu rol performansına ilişkin beklentisi 20 yıl öncesine oranla çok farklıdır (Entwisle ve Doering, 1988).

Bazı araştırmacılar babalık rolündeki değişimleri tarihsel evreler halinde ele almışlardır. Pleck'in tarifine göre, babalıktaki baskın öge, 20.

yüzyılın ortalarına kadar çocukla ilişkide mesafe kuran, sadece geçim sağlayıcı bir baba olma iken, 1940'tan 1965'e kadar cinsiyet rol modeli olma şeklindedir (Akt. LaRossa, 1988).

Lamb (1977) de benzer bir tarif yapmıştır. Ona göre son iki yüzyıldır babalıkta baskın öge önce ahlak öğreticiliği, sonra ev geçindirme, daha sonra cinsiyet rol modeli olma, son olarak da çocuk bakımıyla ilgilenme olmuştur.

Görülüyor ki, geçmişte çocuğuna mesafeli ve katı yaklaşan baba bugün çocuğun bakımıyla ilgilenen kişi haline gelmiştir. Önceden zamanın kültürel beklentileri babanın sadece çalışmasına yönelik iken, bugün, bu beklenti çocuğun yaşantısına katılmaya yöneliktir. Babalar geçmişte temellenen babalık modeli yerine günün değerlerinden kaynaklanan bir babalık rolü oluşturmuştur (Daly, 1995).

Babanın Çocuğun Yaşantısındaki Önemi

Babanın varlığı çocuğun yaşamına annenin hamileliği ile girmektedir. Baba adayı hamile eşiyle ruhsal birliktelik halindedir. Bu birliktelik eşinin yaşantısını etkilemektedir (Krampe ve Fairweather, 1993). Bernard'ın ABD'de yaptığı araştırmada hamilelik döneminde yoğun baba katılımı ve desteği ile annenin çocuğun yaşamına ilk dört yıl boyunca tepkileri ve katılımı arasında olumlu bir ilişki olduğu bulunmuştur (Akt. Maccoby ve Martin, 1986).

Hoffman ve ark. tarafından 1990 yılında İsrail'de yapılan bir araştırmada prematüre doğan bebeklerin babaları tarafından sık sık ziyaret

edilmeleri ile kilo almaları ve hastaneden ayrılma hızları arasında olumlu ilişki bulunmuştur (Akt. Krampe ve Fairweather, 1993).

Babalar eskiye oranla çocukları ile daha çok zaman harcamaktadır (Riks, 1985). Babaların çocuklarıyla harcadığı zaman hem babalar hem de çocuklar için önemlidir (Barunch ve Barnett, 1987). Baba çocuğuyla yakın ve yoğun bir iletişim kurduğunda hem kendisinin hem de çocuğunun gelişimine katkı sağlamış olur (Lamb, 1977). Hatta, Russell (1978) ve Lamb (1977) baba katılımından ailede en çok yararı baba-çocuk ilişkisinin sağladığını belirtmektedir.

Babanın çocuğunun yaşamına yoğun şekilde katılması onun ihtiyaçlarını daha iyi öğrenmesine, dolayısıyla daha iyi karşılamasına yol açar; bu durumda, annenin yada tek başına babanın tek başına çocuğun ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken yaşadığı engellenme oluşmaz (Ehrensaft, 1977).Hetrerington, Cox ve Cox'a göre pek çok anababa çocun sorumluluğunu alarak, sadece diğer anababaya destek olmamakta, aynı zamanda diğer anababanın zayıf yönlerinden kaynaklanabilen olumsuz etkilerden çocuğu korumaktadır (Akt. Tallman, Pasley ve Buehler, 1983).

Babanın çocuğun belli başlı gelişim alanlarındaki önemi aşağıda belirtilmiştir.

1- Çocuğun Zihinsel Gelişiminde Babanın Önemi

Nugent 1991'de İrlandalı babalar üzerinde yaptığı bir araştırmada çocuğun bakımına babanın katılmasının çocuğun bilişsel gelişimini hızlandırdığını

bulunmuştur. Forehend ve ark.. (1982) avrılmış anababalarda babanın ziyaretinin ergenin yeteneklerine, özellikle de bilişsel yeteneğine olumlu etki yaptığını belirtmektedir. Baba, çocuğunun analitik beceri, zeka düzeyi, sözel zeka ve akademik başarısının gelişimini olumlu etkileyerek, bilişsel gelişimine katkıda bulunur (Rossi, 1984).

ABD'de yapılan bir araştırmada babasız büyüyen çocukların okul başarıları düşük bulunmuştur (Radin, 1981). Jordan ve ark., erkek çocuğun zihinsel yeteneği ile babanın ilgisi arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur (Akt. Ekşi, 1990).

Lambert ve Hart (1976), ABD'de anababa ilgisi ve çocuğun okuldaki performansı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Hem anne hem de baba okulu ziyaret edip, çocuğun gelişim durumuyla ilgilendiğinde, çocuğun okuma ve aritmetik başarısının sadece annesi ziyaret eden çocuklardan yedi ay ilerde olduğu bulunmuştur (Akt. Archer ve Lyon, 1982). Lamb (1977), Anne ve babanın çocuğun hayatına birlikte katılmasının anababalar arası davranış farklılığından dolayı çocuğa farklı modeller ve çok sayıda uyarıcı sağladığını, bunun da çocuğun zihinsel ve sosyal gelişimini olumlu yönde etkilediğini ileri sürmektedir.

2- Çocuğun Sosyo-Duygusal Gelişiminde Babanın Önemi

Anne ve babanın çocuğa sevgi ve ilgi göstermesi çocuğun sosyal, duygusal gelişimi için gerekli kaynakları sağlar (Coltrane, 1995).

Bebekler üzerinde yapılan bir çalışmada, babanın bebeğin sosyal ve duygusal gelişimine katkısı incelenmiştir. Araştırma sonucunda bebeğin sadece anneye değil, babaya da güvenli bir şekilde bağlandığı zaman sosyal ve duygusal olarak daha çok geliştiği bulunmuştur. Ayrıca babasına olan bağlılığın, çocuğu, anneye güvensiz bağlanma durumunda oluşan zararlı sonuçlardan koruduğu ortaya çıkmıştır (Akende, 1994).

Çocuğuyla fazla zaman harcayan baba ve çocuk arasında bağlılık gelişmektedir (Riks, 1985). Lamb, ABD'de yapılan, bebeklerle ilgili bir dizi çalışmayı incelediğinde, bebeğin anneye ve babaya aynı zamanda bağlılık geliştirdiğini görmüştür. Kendi çalışmasında da, çocuğun anne ve babasıyla gelişimine farklı katkılarda bulunan farklı nitelikte ilişkiler kurduğunu bulmuştur (Lamb, 1977).

Bebek sıkıntılı olduğu zaman annesini tercih etse de, hem annesine hem de babasına bağlılık geliştirmekte ve bu bağlılıktan yararlanmaktadır. (Lamb, 1977). Babanın da çocuk bakımına katılması durumunda, çocuk model alacağı ve bağlanabileceği alternatif iki insana sahip olur (Russell, 1972). Sadece anne ya da baba yerine, hem anne hem de babaya bağlılık çocukta terkedilme korkusunu azaltmakta, çocuk hem kendisine hem de çevresine daha çok güven duyar hale gelmektedir (Ehrensaft, 1987).

Snarey (1993), ABD'de yaptığı çalışma sonucunda, babanın çocuğun yaşantısında, özellikle sosyo-duygusal ve zihinsel gelişim alanlarında çok önemli role sahip olduğunu vurgulamaktadır. Babanın çocuğun sosyal ve

duygusal gelişimine etkisi, çocuğun içsel denetim odağının, psiko-sosyal uyumunun, bağımsızlık ve olgunluk düzeyinin gelişimindedir (Russell, 1982).

Parke ve Lamb, yoğun baba katılımının çocuğun sosyal ve bilişsel gelişiminde önemli olduğunu bulmuştur (Akt. Crouter ve ark., 1987). Baba çocuğun yetiştirilmesinde sorumluluk aldığında, çocukların empati ve bilişsel yeteneklerinin arttığı, iç-denetim odaklarının geliştiği (Coltrane, 1990; Lamb, 1977), daha yapıcı problem çözme davranışları sergiledikleri (Easterbrooks ve Goldberg, 1984), daha yüksek kendine güven ve kendine saygı gösterdikleri (Russell, 1982; Lamb, Pleck ve Levine, 1977) bulunmuştur.

Blakenhorn (1995), ABD'de yaptığı araştırmada, babasızlığın çocuktaki mutsuzlukla ilişkili olduğunu ve çocukta suç ve şiddet içerikli davranış problemlerine yol açtığını bulmuştur. Rossi (1984) sadece annesi tarafından büyütülen çocukların çevreyi araştırmalarının kısıtlandığını ve duygusal açıdan bağımlı hale geldiklerini belirtmektedir. Miller, ergenlik döneminde babasız büyüyen çocukların bozuk anababa-çocuk ilişkisine karşı daha savunmasız olduklarını bulmuştur (Akt. Evans, 1996). Tallman, Pasley, ve Buehler (1993) boşanma sonrası babanın çocukla ilişkisini kesmesinin çocukta yüksek davranış problemleri ve düşük kendine saygı ile ilişkili olduğunu belirtmektedir.

Güngörmüş, İstanbul'da 12 ortaokulun birinci sınıflarından seçtiği 30 kız, 30 erkek "babasını kaybetmiş" genç ile denetim grubu olarak aynı okullardan 30 kız, 30 erkek "babası yaşayan" gence soru cetveli, Piers Harris benlik kavramı ölçeği ve problem tarama listesi uygulamıştır. Araştırma

sonucuna göre, baba yoksunluğu ile benlik kavramı arasında negatif yönde bir ilişki vardır. Muhtemelen baba yoksunluğu benlik kavramını olumsuz yönde etkilemiştir. Babalı ve babasız grupta problemlerin yoğunluk kazandığı alanlar açısından fark görülmemiş, ancak, babasız çocuklarda sorunlar çok daha fazla bulunmuştur (Akt. Evans, 1996). Grotevant ve Cooper ise ABD’de yaptıkları araştırmada erkeklerin benlik araştırması ile ilişkili tek iletişim türünün baba ile iletişim olduğunu, babalarından destek ve dolaylı öneriler alan, onlara açık önerilerde bulunabilen erkek çocukların benliklerinin, diğerlerine kıyasla daha çok geliştiğini ortaya koymuştur (Hortaçsu, 1997).

Babanın çocuğun yetiştirilme sürecine aktif katılımı ve sorumlulukları paylaşması, çocuğun eşitlik ve adalet değerlerini içselleştirebileceği demokratik bir ortam yaratır. Ayrıca doğumundan itibaren farklı anababa tarzlarını görmesi çocukta farklılıkların anlamını kolaylaştırır. Çocuk farklı tipteki insanlarla daha iyi ilişki kurabilir ve yeni koşullara daha kolay uyum sağlayabilir hale gelir (Ehrensaft, 1987).

3- Çocuğun Cinsel Kimlik Gelişiminde Babanın Önemi

Babanın varlığı çocuğun cinsiyet rolü gelişiminde önemlidir (Basow, 1992) ve çocukların tek anababa tarafından büyütüldüğü durumlarda çocuğun cinsel kimlik kazanımı güç olmaktadır (Garrett, 1992). Biller ve Heilburn çocuğun cinsel gelişiminde babanın anneden daha önemli bir rol oynadığını ileri sürmektedir (Akt. Archer ve Lyon, 1982). Parke (1981) de cinsiyetler arası farklılığın erkekler için kadınlara oranla daha önemli olduğunu ve babanın anneye oranla cinsiyet kalıp yargıları doğrultusunda daha çok tepkide

bulduğunu belirtmiştir. Langlois ve Downs (1980) da, babaların, cinsiyet kalıp yargılarına uygun davranışlara annelerden daha çok ilgi gösterdikleri için, cinsel davranışlara annelerden daha tutarlı bir şekilde ödül ve ceza verdiğini bulmuştur.

Babanın yokluğu erkek çocuğunu daha olumsuz etkilemekte, erkek modelinden yoksun kalan erkek çocuğu daha bağımlı, daha az atılgan ve daha kadınsı davranışlar sergilemektedir (Parke, 1981). Hetherington aile içinde babanın varlığının belli belirsiz, annenin varlığının baskın olduğu durumda erkek çocuğun kimlik kazanmasının güç olduğunu belirtmektedir. Aynı araştırmacıya göre kız çocukları için de babanın varlığı önemlidir ve baba anneyi bir model olarak onaylayarak, kızını cinsiyetine uygun etkinliklere sokarak, gelişiminin normal olmasını sağlamaktadır (Akt. Santrock, 1983).

Biller'e göre, çocuğun aile içinde babanın baskınlığını algılayışı, cinsiyet tercihi ve yöneliminde önemli olmaktadır. Baba aile içinde aktif ve baskın olmadıkça, işindeki ve boş zamanlarındaki erkeksi davranışlarının oğlu üzerinde etkisi azdır. Erkek çocuğunun sağlıklı bir erkeksi kimlik oluşturması için babanın aile içindeki süreçlere aktif olarak katılması gerekmektedir. Kız çocuğunun kadınsı cinsiyet özelliklerinin şekillenmesinde de baba etkilidir. Ancak, babanın aile içinde baskınlığı ve aktifliği eşine karşı ezici ve hükmedici olması anlamına gelmemektedir (Archer ve Lyon, 1982). Hetherington da babanın baskınlığının erkek çocuklarında yüksek erkeksilikle

ilişkili olduğunu ve kız çocukları için kadınsılık üzerinde az da olsa etkiye sahip olduğunu belirtmiştir (Akt. Santrock, 1983).

Bunun yanında baba eğer erkek çocuğa karşı aşırı kontrol edici ve sınırlandırıcı tarzda davranırsa, erkek çocuk daha az erkeksi olma eğilimine girmektedir (Biller, 1970). Anababanın izin vericiliği her cinsteki çocuk için erkeksiliğe katkıda bulunmaktadır (Adams, 1972).

Katılım düzeyi yüksek babaların, çocuklarının daha az cinsiyet kalıp yargılarına sahip oldukları (Coltrane, 1990) ve daha esnek cinsiyet rolü geliştirdikleri (Barunch ve Barnett, 1971; Lamb, Pleck ve Levine, 1977) bulunmuştur. Babanın yüksek ölçüde katılımı çocuğun dengeli cinsiyet kalıp yargıları geliştirmesinde önemli rol oynamaktadır (Lamb, 1977; Hoffman, 1977; Barunch ve Barnett, 1981). Ayrıca anababanın kadın veya erkek rolüne ilişkin cinsiyet kalıp yargıları az olduğunda, çocuklarının kalıp yargıları da az olmaktadır (Lamb, 1997).

Anababalığa erkek kendi erkeksi özelliklerini, kadın da kendi kadınsı özelliklerini taşımaktadır. Bu nedenle çocuğun bakımına etkili bir şekilde katılan iki anababanın varlığı, çocuğa öğrenmesi ve model alması için geniş bir karakter ve cinsiyet rol özellikleri dizini sunmaktadır (Rossi, 1984). Baba katılımı erkek çocuğuna daha duyarlı ve daha bütün bir erkeklik imgesi, kız çocuğuna ise aktiflik ve atılganlık yönlerini alabileceği bir model yaratmaktadır (Richman ?). Hem kız hem erkek çocuğun cinsel kimlik gelişiminde, babayla kurulan ilişki daha fazla yarar sağlamaktadır (Lamb, 1977).

Fisher (1983) bir insanın yetişkinlikteki evlilik ve cinsel uyumunun anneye olan ilişkiden çok, babayla olan ilişkiden etkilendiğini vurgulamaktadır. Aile yaşantısına katılmayan, etkisi az olan baba, çocukta kalıcı heteroseksüel ilişkinin şekillenmesinde probleme yol açmaktadır (Santrock, 1983).

Babanın erkeksiliğinin çocuğunun cinsiyet rolü kazanmasında çok önemli olduğunu savunan bu araştırmaların aksine Sens, Maccoby ve Levine (1957), baba çocuk arasındaki ilişkinin niteliğinin, babanın erkeksiliğinden daha önemli olduğunu ileri sürmektedir. Erkeksi baba ve oğlu arasındaki ilişki iyi olduğunda, erkek çocuk gerçekten erkeksi olmaktadır (Akt. Lamb, 1977).

Erkek cinsiyet rol modelinin olmadığı bir durumda, erkek çocuğun erkeksi kimlik geliştiremeyeceğini varsayan Biller (1974), Blankhorn (1995) ve Popenoe (1996) gibi araştırmacılara karşın; Lamb (1997), babanın baba olarak özelliklerinin erkek olarak özelliklerinden daha önemli olduğunu ileri sürmektedir. Çünkü pek çok babasız büyüyen erkek çocuğun cinsiyet rol gelişiminin normal olduğu görülmüştür.

Erkek çocuklar, babalarının ne kadar erkeksi olduklarına bakmaksızın onlarla geleneksel anlayışın aksine sıcak ve samimi bir ilişki kurduklarında, kültürlerinin cinsiyet rol standartlarına uyum göstermektedir (Lamb, 1997).

Anne ve babanın çocuğu etkileme yolları sanıldığı gibi aksine farklı değildir. Her ikisi de sıcak, ilgili ve yakın olarak çocuğun sosyalleşmesinde

etkili olur. Çocuklarıyla olan ilişkilerinin niteliği belirleyici olmaktadır (Lamb, 1997).

Çocuğun cinsiyet rol gelişiminde babanın bir erkek olarak çocuğuna, özellikle de erkek çocuğuna nasıl model olduğu, erkeksi özellikleri ne kadar taşıdığı ve aile içinde ne kadar etkili olduğu önemlidir. Ancak bunun çocuğun sağlıklı cinsiyet rolü geliştirmesinde tek belirleyici olduğunu söylemek, babasız büyüyen pek çok çocuğun cinsel olarak normal geliştiklerini göz önünde bulundurduğumuzda zordur. Bu çerçevede, çocuğun gelişiminde babanın bir erkek olarak erkeksi özellikleriyle varlığının önem taşıdığını, ancak çocuğuyla sıcak ve duygusal bir ilişki kurup onunla yakından ilgilenmesinin daha önemli olduğunu söyleyebiliriz.

4- Çocuğun Toplumsallaşmasında Babanın önemi

Anababalar, çocuğun cinsiyet rollerinin sosyalizasyonunu dolaylı ve doğrudan olmak üzere iki şekilde etkilemektedir. Babanın oğluna odun kırmayı göstermesi gibi yaşadıkları kültürdeki cinsiyet rollerine uygun etkinlikleri öğretmesi, erkekler ağlamaz gibi özel olarak hangi davranışların cinsiyet rolüne uygun olduğunu belirtmesi, cinsiyetine göre oyuncaklar vererek çocuğun çevresini kızlar ve erkekler için farklı davranışlar geliştirecek şekilde düzenlemesi doğrudan etkidir. Kızına oranla oğluna harcadığı zaman, her bir cinsiyetteki çocuğuna ne kadar sevecen davrandığı gibi etkileşim niteliği ve model oluşu ise dolaylı etkidir (Broenstein ve Cowan 1988).

Baba, anneye oranla geleneksel cinsiyet rol mesajlarının çocuğa aktarılmasında ve güçlendirilmesinde daha etkili olmaktadır (Broenstein ve Cowan, 1988). Baba, kız ve erkek çocuklarına farklı davranarak onların cinsiyet rol sosyalizasyonlarını desteklemektedir. Anne-çocuk arasındaki etkileşim örüntüsü çocuğun cinsiyetine bakmaksızın benzer iken, baba, çocuğun cinsiyetine göre davranışları farklı şekilde desteklemektedir (Trauber, 1979). Baba hem kız, hem erkek çocuğunu tutarlı şekilde cinsiyetine uygun oyuncaklarla oynamaya zorlamakta, karşı cinsin oyuncuğu ile oynadığında cezalandırmaktadır. Anne kızını cinsiyetine uygun oyuncakla oynamaya zorlarken, erkek çocuğuna bu tür baskı yapmamaktadır (Langlois ve Down, 1980; Jaclin, Dipietro ve Maccoby, 1984). Bebeklik dönemi boyunca baba, anneye oranla kız ve erkek çocuğuna yönelik davranışlarında daha farklı olmaya eğilimlidir. En basit düzeyde baba oğluna, kızına oranla daha çok ilgi göstermekte, ona daha çok dokunmakta, tepki vermekte, konuşmakta (Parke ve O'levy, 1976), onunla daha çok fiziksel ve uyarıcı oyunlar oynamakta (Lamb, 1977), daha çok zaman harcamakta ve tek başına etkileşime daha çok girmektedir (Barunch ve Barnett, 1987).

Babanın bebekle ilişkisinde görülen bu davranış dürtüleri babanın daha büyük çocukla ilişkisinde de görülmüştür. Baba, oğluya daha aktif ve fiziksel oyunlar oynamakta (Dipietro, Jaclin ve Maccoby, 1984), ona daha çok yönlendirmekte, ona daha çok bilişsel girdi ve fonksiyonel bilgi sağlamaktadır (Bellinger, 1981). Oğlunu görsel ve motor araştırmaya, kızını ise sözel araştırmaya yönlendirmektedir (Fielde, 1978). Erkek çocuğunda bağımsızlığı ve başarıyı, kızında bağımlılık ve sosyal becerilerin gelişimini

desteklemektedir. Ayrıca, babanın erkek çocuğuna karşı daha katı ve cezalandırıcı olduğu (Baumrind ve Black 1967), kızına karşı daha yumuşak ve kabul edici olduğu (Fagot, 1978) bulunmuştur.

Çocuk anneye daha çok zaman harcamaktadır ve anneye ilişkisinde, kendini açma ve yakınlığın çok olması bazı açılardan anneyi daha etkili yapmaktadır. Bununla birlikte baba etkisiz değildir. Babanın etkisi katıldığı alanlarda belirgindir. Örneğin çocuğun disiplinine baba daha çok katılmaktadır ve bundan dolayı disiplinde daha etkili olmaktadır (Lamb, 1997). Amato ve Keith'in 1980'li yıllarda ABD'de yaptıkları bir çalışma tek anababıyla yaşayan çocuğun risk altında olduğunu göstermektedir (Akt. Simons ve ark. 1994). Tek anababanın çocuktan çok az talepte bulunduğu ve iki anababalı aileye oranla çocuk üzerinde etkisi daha düşük disiplin stratejileri kullandığına ilişkin bulgular vardır (Astone ve McLanahan, 1991). Babanın olmadığı ailede annenin en yoğun şikayeti çocukların onları disipline edecek bir erkeğe ihtiyaçları olduğudur (Murray, 1973). Broeinsten çocuklar büyüdükçe babanın anneye oranla daha çok disipline edici ve eğitici eğilime girdiğini belirtmektedir (Akt. Thomson ve Walker, 1987). Tek anababa tarafından gösterilen kontrol ile ergenin uyumu arasındaki ilişkinin incelendiği bir başka çalışma da, annenin gözlem ve kontrolde eksiklik gösterdiği için ergenin uyumunu olumsuz etkilediği bulunmuştur. Ayrıca babanın katılmasıyla, tutarlı disiplin, gözlem ve açıklama yapmanın kolaylaştığı, bunun da ergenin uyumunu kolaylaştırdığı belirlenmiştir (Simons ve ark. 1994).

Araştırmalar babanın kimlik oluşum sürecinde eşsiz bir rol oynadığını göstermektedir. Babaya bağlılığın kimlik kazanmayla ilişkili olduğu bulunmuştur (Basen, Horris ve Rogers, 1992).

Coltrane (1990), annenin ocuk bakımında, babanın ise çocuğun sosyalleşmesinde önemli olduğunu belirtmektedir. Babanın cinsiyet normlarına ve disipline daha çok önem vermesinin, onu çocuğun toplumsallaşmasında daha önemli hale getirdiği düşünülebilir.

Çocuğa etkisi ocuk ana rahmindeyken başlayan babanın, çocuğun analitik beceri ve akademik başarı gibi zihinsel gelişimine, psiko-sosyal uyum ve bağımsızlık düzeyi gibi sosyo-duygusal gelişimine etkisi günümüzde açık bir şekilde fark edilmiştir.

Babası ilgili olan çocuklar ile babasız büyüyen çocukların gelişimleri incelendiğinde, babanın çocuğun, zihinsel, sosyo-duygusal, cinsel kimlik gelişimi ve toplumsallaşması açısından oynadığı rol belirgin olarak grlmektedir.

Babanın Katılımını Etkileyen Faktörler

Anababalığın boyutlarını anlamak ve babalığın belirleyicilerini yeterli şekilde kavramlaştırmak için psikolojik, sosyo-kültürel, evlilikle ilgili ve anababalığa ilişkin değişkenleri biraraya getirmek gerekmektedir (Pollack, Grosman ve Golding 1988).

Babanın çocuğunun hayatına katılmasında rol oynayan çeşitli etmenler mevcuttur. Bunlardan, “babanın cinsiyet rolüyle ilişkili tutumları” çocuğunun bakımına katılımda en önemli belirleyicilerden bir tanesidir (Radin ve Golsmith, 1989; Coverman, 1985). Babanın cinsiyet rolüne ilişkin tutumu modernleştikçe katılımı artmaktadır (Belsky ve Volling, 1991; Barnett ve Barunch, 1981; Levy-Shift ve Israelashvil 1988; McHale ve Huston, 1984). Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan babaların, aile işlerine katılımlarını sınırlayan geleneksel cinsiyet rollerine sahip olmaları olasıdır (Coltrane, 1995). Baba, geçim sağlayıcı role ilişkin güçlü tutuma sahip olduğunda, geleneksel olarak kadın görevi olarak görülen ev işlerine daha az katılmaktadır (Crouter ve Jenkins, 1990).

Baba, eğitimi arttıkça, daha demokratik, daha modern ve esnek bir cinsiyet rolüne sahip olmakta, dolayısıyla anababa sorumluluğunu daha çok almaktadır (Coltrane, 1995; Hood, 1986; Model, 1981). Ayrıca eğitilmiş baba çocuk gelişimi konusunda kendini daha yeterli gördüğü için de çocuğunun bakımına daha aktif katılmaktadır (Russell, 1982). ABD’de yapılan bir araştırmada, eğitimle gelir birbiriyle oldukça ilişkili olmalarına rağmen babanın katılımına etkileri aynı yönde bulunmamıştır. Ev işlerine eğitilmiş yüksek erkek çok katılıyorken geliri yüksek erkek daha az katılmaktadır (Model, 1981). Eğitilmiş babanın iş kalitesi arttığı ve yüksek ücretli iş daha çok zaman gerektirdiğinden, babaya katılımı için az zaman bırakmamaktadır (Harris ve Morgan, 1988). Bu durumda, ev işlerine, eğitilmiş ve geliri yüksek erkeğin daha az, eğitilmiş ancak geliri yüksek olmayan erkeğinse daha fazla katıldığını söyleyebiliriz.

Erkeğin işinden gelen taleplerin çok olması, çalışma saatlerinin uzun olması ve çalışma koşullarında esnekliğin olmaması, babanın katılımını düşürmektedir (Belsky, 1984; Cohen, 1987; Crouter ve ark. 1987). Erkeğin çalışma saati, hem anne hem de babanın katılımını belirlemede güçlü ve tutarlı bir etkiye sahiptir (Biernet ve Wortman, 1991; McHale ve Huston, 1984). Erkeklerin katılımı, çalışma saatleri arttıkça, eşinin çalışıp çalışmamasından bağımsız olarak azalmaktadır. Çift kazançlı ailelerde bu ilişki babanın çocukla boş zaman etkinliklerine katılımında önemlidir (Crouter ve ark. 1987; McHale ve Huston, 1981). Çift kazançlı ailedeki babanın çalışma saati çok olduğu zaman, çocukla boş zaman etkinliklerine katılımı azalmakta, ancak çocuk bakımında değişiklik olmamaktadır. Çift kazançlı ailede, baba, tek kazançlı ailedeki babaya göre çocuğuyla daha çok ilgilenmektedir (Crouter ve ark. 1987). Babanın işinden aldığı doyum da psikolojik bir özellik olarak onun anababalığını belirlemektedir. İşinden doyum alan erkeğin çocuğuyla daha duyarlı ilişki kurduğu bulunmuştur (Pollack, Grossman ve Golding, 1988).

Genelde, babalığa dair rol modeli olmadığı için, baba anneyi model almaktadır. Bu nedenle anne, babanın çocuk bakımına katılımında önemlidir, hatta anahtar rolü oynamaktadır (Daly, 1995). Annenin babanın katılımına ilişkin duygusu, babanın bebeğiyle yanından ilgilenmesiyle ilişkili bulunmuştur (Cowan, 1987). Kadının cinsiyet rolüne ilişkin tutumları babayı etkilemektedir (Russell, 1978). Özellikle de kadın çalıştığında erkek rolüne ilişkin tutumları daha önemli olmakta ve liberal tutuma sahip kadınla evli erkekler çocuk bakımına daha çok katılmaktadır (Radin, 1981). Annenin geleneksel olmayan

tutumlarına sahip olması ve aile işlerinden bazılarını babaya devretmesi babanın katılımını arttırmaktadır (Barunch ve Bernett, 1981). Annenin işiyle ilgili sahip olduğu prestij, statü ve geliri onun ailedeki gücünü etkilemekte ve babanın katılımında önemli olmaktadır (Barnett ve Barunch, 1987; Coltrane, 1995).

Kadının çalışma süresinin uzaması erkeğin çocuğun bakımına katılma süresini uzatmaktadır (Barunch ve Barnott, 1987; Coverman, 1985; Deutch, Lussia ve Servis, 1993). Çift kazançlı ailede erkeğin bireysel tercihi pek özgür değildir, kadının çalışmasıyla oluşan ihtiyaç ve baskı erkeğin katılımını şekillendirmektedir. Erkeğin katılımı eşinin gücü olarak görülmektedir (Coverman, 1985). Tek kazançlı ailede ise, babanın katılımı kendi bireysel tercihine bağlıdır ve bu nedenle babanın kişiliği, eğitimi ve tutumu daha çok önem taşımaktadır (Crouter ve ark., 1987). Çalışan kadının olduğu ailelerde cinsiyet rolüne ilişkin araştırmaları inceleyen Hoffman (1977), babanın, çocuk bakımında başlıca sorumluluğu nadiren almasına rağmen, rutin çocuk bakımına anne çalışıyor olduğunda daha aktif katılma eğiliminde olduğunu bulmuştur.

Babanın psikolojik özellikleri, anababalığının niteliğini ve niceliğini belirleyen önemli bir göstergedir (Grossmon, Pollack ve Golding, 1988; Belsky Volling, 1991). Aksiyeteden uzak, kendine saygısı yüksek, iç denetim odağına sahip babaların, çocuklarının yaşantısına daha çok katıldığı bulunmuştur (Cowan ve Cowan, 1988; Heath, 1976). Babanın çocuk bakımıyla ilgili olarak algıladığı yeteneği, çocuğuyla etkinliklere katılımının

doğası ve boyutlarıyla ilişkilidir (McHale ve Huston, 1984; Coverman, 1985; Pleck, 1985). Erkekteki özerklik ve birliktelik inancı da anababalığı ve çocuğuna uyumunu etkilemektedir (Grossman, Pollack ve Golding, 1988).

Evlilik ilişkisinin uyumlu olduğu ailelerde, baba çocuk bakımına daha çok katılmaktadır (Belsky ve Volling, 1991). Diğer yandan, baba evliliğin devamından şüphe duyduğunda, katılımı azalmaktadır (Belsky ve Volling, 1991; Harris ve Morgan, 1991). Evliliğin çatışmalı olması, eşlerin birbirlerinin rollerini baltalamasına yolaçmaktadırlar (Radin, 1981).

Çocuğun cinsiyeti de katılımı etkilemekte, erkek çocuğunun yaşamına baba daha çok katılmaktadır (Harris ve Morgan, 1991). Baba, erkek çocuğunun erkeksi gelişimi için özel bir sorumluluk hissedebilir. Çünkü, benzer etkinlik ve ortak zevklere ilişkin daha geniş birrepertuarı paylaşırlar. Bu nedenle kızlara oranla erkek çocuklarla daha fazla beraber olmaktadır (Barnett ve Barunch, 1987). Ayrıca babaların, erkek kardeşi olan kızlarla da, daha çok ilgilendiği bulunmuştur (Harris ve Morgan, 1991).

Çocuğun yaşının babanın katılımına etkisine ilişkin iki farklı görüş vardır. İlk görüşe göre çocuğun yaşı büyüdükçe, babanın katılımı azalmaktadır (Lamb ve ark., 1985). Pleck çocuğun küçük olmasının annenin olduğu gibi babanın da katılımını arttırdığını belirtmektedir (Akt. Peterson ve Gerson, 1992). İkinci görüş ise, çocuğun yaşı büyüdükçe babanın katılımının arttığı yönündedir. Bebeklerin ihtiyaç duyduğu altını değiştirme, banyo yaptırma, giydirme gibi bakım etkinlikleri klişeleşmiş olarak annenin görevi olarak görülmektedir. Oysa büyük çocukların ihtiyaç duyduğu bakım,

geleneksel rollere ters düşmez. Bu çocuklara harcanan zaman, cinsiyet rollerinden daha az etkilenmektedir (Deutch, Lussier ve Servis, 1993). Bundan dolayı; baba hem yalnızken, hem de anneye birlikteyken etkileşimi çocuğun yaşıyla birlikte artmaktadır (Radin, 1981). Ayrıca, deneyimsiz baba küçük bir çocukla ne yapacağını bilmeyebilir ve kendini yetersiz hisseder, bu nedenle de küçük çocuğun bakımıyla ilgilenmekten kaçınır (Levy- Shift ve Israelashvili, 1988).

Çocukluğunda babasından gördüğü hoşnutsuzluğu ifade eden erkeklerin, baba olarak, çocuklarıyla daha fazla iletişime girdikleri bulunmuştur (Lamb ve ark. 1985). Babanın çocuğunun bakımına katılımında hem kendi babasının babalığına ilişkin tutumları (Belsky ve Isebella, 1985) hem de annenin kendi babasının anababalığına ilişkin tutumları (Radin 1981) etkilidir. Erkek kendi babasının açığını kapatmak için, özellikle erkek çocuğunun yaşantısına katılmaktadır. Kadınlar da, kendi babalarında yaşadığı yoksunluğu, çocuklarının yaşamaması için eşlerini katılıma zorlamaktadır (Radin ve Goldsmith, 1985; Coltrane, 1990).

Kadının, babalık rolüne ilişkin tutumunun ve kendi babasıyla olan ilişkilerinin, kocasının davranışlarını belirlemede güçlü olduğu bulunmuştur. Eşleri eğer kendi babalarını ilgili olarak görüyorsa, babaların çocuk bakımına katılmaları daha olasıdır (Radin, 1981).

Babanın çocuğunun yaşamına katılmasına, babanın kendisinin ve eşinin cinsiyet rolüne ilişkin tutumları, kendisinin ve eşinin çalışma saatleri ve işlerinden aldıkları doyum, kendisinin psikolojik özellikleri eğitimi ve evlilik

ilişkisindeki uyumu, çocuğunun yaşı ve cinsiyeti gibi çok çeşitli faktörler birarada etki etmektedir. Bu faktörler arasında babanın cinsiyet rolüne ilişkin tutumunun, babanın çocuğunun yaşamına katılımını en iyi belirleyen faktör olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü, babanın çocuk bakımına katılmaya yönelik tutumu olumluysa, baba diğer faktörler uygun olmasa bile, mümkün olduğunca çocuğun bakımına katılmaktadır.

Babalık rolünü sadece çocuğunun ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak ve onu disipline etmek olarak algılamayan, aynı zamanda çocuğuyla yakından ilgilenmek, onun bakımına katılmak olarak algılayan, baba çocuğunun hayatına daha çok katılmaktadır. Babaların, cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutumlarını bırakıp, modern tutumlara sahip oldukça çocuklarıyla daha çok ilgilendiklerini ve onlara daha yararlı olduklarını söyleyebiliriz.

Annenin ve Babanın Çocuğun Yaşantısına Katılımı Arasındaki Farklar

Hem anne hem de baba, çocuğun gelişimine farklı şekilde katkı yapmakta (Parke, 1981), çocuğun farklı ihtiyaçlarını karşılamakta, çocukta farklı değerleri geliştirmektedir (Popenoe, 1993).

Belsky'e göre, baba ve annenin anababalık rolü birlikte harcanan zaman ve etkinlik türü olmak üzere iki yolla ayrılmaktadır. Çocuğuyla daha çok zaman harcayan annenin harcadığı bu zaman, genelde çocuğun bakımı

ile ilgiliyken, babanın harcadığı zaman daha çok oyun etkinlikleridir. (Akt. McHale ve Huston, 1980). Anne çocuğun yaşına bakmaksızın çocuğunun yaşamına daha çok katılmaktadır (Montemayor, 1984). Lamb (1977) de, Belsky'e benzer şekilde, babanın çocuğuyla geçirdiği zamanın çoğunluğunu uyarıcı ve fiziksel içerikli etkileşimlere, oyunlara ayırdığını, annenin ise zamanını daha çok çocuğunu besleme, altını değiştirme ve yıkama gibi fiziksel bakıma ve de geleneksel oyunlara ayırdığını belirtmektedir. Ayrıca baba çocuğuyla sosyal etkinliklere anneye oranla daha çok katılmaktadır.

Babanın çocukla oyun şekli daha çok havaya atma, yuvarlama ve gıdıklama gibi daha sert ve heyecan içerikli fiziksel etkileşimler içerirken, annenin oyunu daha çok sözel etkileşimler içermektedir (Belsky, Gilstrap ve Rovine, 1989; Clarke - Stewart, 1977).

Anne ve baba çocukla girdikleri iletişim tarzında da farklılık göstermektedir. Baba çocuğuna karşı daha mesafeli, katı ve kararlı davranmakta, anne ise babaya oranla daha çok iletişime girmekte, daha esnek ve sevecen davranmaktadır (Belsky, Gilstrap ve Rovine, 1988).

Çocukla ilgilenme açısından, baba ve anne arasındaki farklılıkların, babanın çocuğun bakımından öncelikle sorumlu olduğu durumlarda ortadan kalkıp kalkmadığı incelenmiştir. Örneğin, Lamb ve ark. (1985), İsviçreli ailelerle çalışmış ve sonuçta babanın çocuğun bakımından anneye oranla daha çok sorumlu olduğu durumlarda bile, çocuğun bakımında nitelik açısından annenin babadan daha iyi olduğunu bulmuştur

Anababalar arasında model olarak da farklılık vardır. Anne çocuğuna daha işbirlikçi, daha az yöneltici ve diğer insanların ihtiyaçlarına daha duyarlı davranarak, baba ise yöneltici ve kendini ifade edici davranarak model olmaktadır (Lindsley, Alize ve Pettit, 1997).

Kız ve erkek çocuğun cinsiyetlerine göre rol benimsemesinin anne ve babadan gelen girdiye tepki olduğu bulunmuştur (Hetherington ve Parke, 1993). Anne ve babanın, hem biyolojik hem de kültürel faktörlerden dolayı cinsiyet rolleri farklıdır. Cinsiyet farklılığı çocuğun gelişimi için önemlidir. Annenin daha yumuşak, babanın daha kararlı olduğu cinsel tipteki anababalık bir değere sahiptir. Her iki anababanın tam bir eşitlikle katılması gerekmektedir. Ancak baba annenin aynısı değildir ve her ikisi de farklı ihtiyaçları, ilgileri karşılar ve farklı değerleri geliştirir (Popenoe, 1993).

Babanın Çocuğun Yaşantısına Katılımının Ana-Babaya Yararları

Bir erkek baba olduğunda yaşantısı büyük ölçüde değişir. Kendini algılayışında, denetim odağında, duygularında, evlilik ve aile kökenli ilişkilerinde değişiklikler meydana gelir (Cowan ve Cowan, 1988). Cohen ABD'de yaptığı araştırmada, evlilik ve babalığın erkekler üzerindeki etkisini incelemiş ve erkeğin sanıldığından daha çok eş ve babalık rolüne bağlandığını ve bu rollerden derinden etkilendiğini bulmuştur. Eş ve anababa

rolüne giren erkeklerin yaşamları yeniden yapılanmakta, yeni sorumluluklar almakta, kendilerini algılayışları ve öncelikleri değişmektedir (Cohen, 1987).

Baba olmanın yanında çocuğun yaşantısına yoğun şekilde katılmak da erkeği ciddi anlamda etkilemektedir.

Çocuğun yaşantısına büyük ölçüde katılan babanın çocuğuna karşı yüzeysel olmayan, gerçekçi tutumlara sahip olduğu, çocuğuyla yakınlaştığı (Russell, 1982), bir anababa olarak yeterlilik duygusunun arttığı (Barunch ve Barnett, 1988), çocuk bakımına ilişkin daha olumlu düşünmeye başladığı, ana babalıktan daha çok doyum aldığı (Easterbrooks ve Goldberg, 1984), çocuğunu daha çok kabul ettiği ve çocuğu ile arasında sıcak bir ilişkinin olduğu (Galambos ve Almedia, 1992) bulunmuştur.

Babanın çocuğun yaşantısına katılmasının yetişkin gelişim sürecinin bir parçası olarak babanın kendi üzerinde olumlu bir etkisi vardır. Baba birey olarak üretkenliğini arttırmakta, diğer insanların mutluluğu için sorumluluk almayı öğrenmekte, duygusal açıdan gelişmekte (Coltrane, 1985), sabır, şefkat ve dayanıklılık gibi kişisel güçler geliştirmekte (Richman, ?), dünyaya bakış açısı değişmekte, mesleki hırısı artmakta (Belsky ve Hawkns, 1989) ve cinsiyet rol algısı daha esnek hale gelmektedir (Langlois ve Downs, 1980).

Babanın yoğun katılımının anneye, dolayısıyla çocuğa olan olumlu etkisi doğum öncesi süreçte başlamakta ve doğum sonrasında devam etmektedir. Hannebern ve Cogan, ABD'de yaptıkları araştırmada doğum sırasında babaların eşlerinin yanında olmasını, doğuma annenin daha olumlu

tepki vermesiyle ilişkili bulunmuştur (Akt. Maccoby ve Martin, 1986). Price ve Pederson, baba desteğinin annenin çocuğunu daha çok emzirmesiyle ilişkili olduğu bulunmuştur (Akt. Maccoby ve Martin, 1986).

Artan baba katılımı, çalışan annenin bir tarafta çocuk ve ev işi, diğer yandan kariyeri nedeniyle taşıdığı ağır yükü hafifletmekte (Lamb, Pleck ve Lovine, 1977), anneye ev dışında mesleki kariyerinde ilerleme ve diğer etkinliklere katılma fırsatı vermektedir (Lamb, 1977). Hoffman, baba katılımının, annenin mesleki kimliğini önemli kıldığını, onun günlük çocuk bakımına ilişkin kaygılarını azalttığını ve anneye daha çok zaman sağladığını belirtmektedir (Akt. Deutch, Lussier ve Servis, 1993).

Erkeğin babalık rolündeki başarılı performansı eşinin ruh sağlığını ve kocasına bakış açısını olumlu yönde etkilemektedir (Coltrane, 1990; Kessler ve McRea, 1982). Bu durum, eşlerin evlilik ilişkisini de olumlu yönde etkilemektedir. Anababa sorumluluğunu paylaşan eşlerin genel psikolojik doyumları yüksek (Ehrensaft, 1987), evliliğe ilişkin duyguları olumlu (Harris ve Morgan, 1991) olmaktadır. Aynı psikolojik dünyayı paylaşan çiftler, hem anababalığı hem de kariyerlerini dengelemekte, birbirlerine karşı daha empatik ve birbirlerinin mesleki gereksinimlerine daha duyarlı olmaktadır (Ehrensaft, 1987). Araştırma sonuçlarına göre, anne ve baba arasındaki karşılıklı etkileşim, hem çocuk hem de anababa için yararlı olmaktadır.

Babanın Çocuğun Yaşantısına Katılımının Olumsuz Sonuçları

Psikolojik ve sosyal değişim yavaş bir süreçtir. Cinsiyet rollerine ilişkin halk bilincinde dikkate değer değişimlere rağmen, anababalar kendi anababalarından kazandıkları içsel değerleri kolaylıkla bertaraf edemezler. Kuşaklar boyunca oluşmuş kalıp yargıların etkisi görülür ve bu etki babalığa ve anneliğe bakış açısını şekillendirir (Richman, ?).

Sorumlulukları paylaşan eş sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu paylaşım örüntüsünün toplumun daha büyük bir kısmına yayılması için belli sosyal koşulların değişmeye devam etmesi gerekmektedir. Zaman geçtikçe sosyal koşullar daha çok oluşmakta ve giderek daha çok sayıda baba ocuk bakımına katılmaktadır (Barunch ve Barnett, 1986).

Babanın ocuk yetiştirme sürecine katılımının ocuk ve aile için pek çok yararının yanında, olumsuz sonuçlarının da olduğu grlmektedir. Babanın katılımı bir taraftan annenin yükünü hafifletirken, diğer yandan, annenin tek güçlü olduğu alan olan ocuk bakımındaki baskınlığını azaltarak, annede rahatsızlığa yol açabilir. Anne-ocuk ilişkisini daha az özel hale getirebilir (Lamb, Pleck ve Levine, 1977). Anne, babanın katılımını olumlu karşılasa da bu durumun annedeki çatışma ve gerginliği düşürmediği (Barnett ve Barunch, 1986), tersine, annenin geleneksel rollerini yerine getirmede başarısızlık kaygısını arttırdığı görülmüştür (Pleck, 1979).

Gilbert, alışan kadınlarla evli erkeklerin, ev ile iş arasında ikiye blnmekten kaynaklanan fiziksel ve duygusal yorgunluktan şikayet ettiklerini

ve ev işlerini sıkıntı kaynağı olarak gördüklerini belirtmiştir (Akt. Barunch ve Barnett, 1986). Greenberger ve O'neil (1994) de yaptıkları araştırmada, işinin sorumluluğunu güçlü bir şekilde alan babaların daha çok rol baskısı ve iş, anababa, eş rolleri arasında çatışma hissettiklerini bulmuştur.

Babanın çocuğun bakımına katılması ve sorumlulukları paylaşması, bölünmüşlükten kaynaklanan ne meslek ne de anababalıkta en iyi düzeye çıkabilme, yorgunluk, kendine zaman ayıramama gibi dezavantajlar ortaya çıkarır (Ehrensaft, 1987). Çocuk bakımına aktif katılan baba, terfi gecikmesi gibi kazancını ve kariyerini olumsuz etkileyen durumlarla, evliliğinde sorunlarla, günlük çocuk bakımının getirdiği sıkıntılarla karşılaşır (Lamb, Pleck ve Levine, 1977). Objektif verilere dayalı olarak okul öncesi kız çocuklarının babaları üzerinde yapılan bir çalışmada, babaların çocuk bakımına daha çok katılması durumunda, önceki rollerine ilişkin doyumlarına oranla daha az doyum aldıkları bulunmuştur (Barunch ve Barnett, 1981). Babanın çocuğun sorumluluklarını paylaşmasıyla artan iş yükü, mesleki kariyerinin kesintiye uğraması ve eşine karşı eleştirel tutum, hem baba hem de anneyi olumsuz etkilemektedir (Barunch ve Barnett, 1986).

Çocuğun bakımına aktif katılan bütün babalar, mesleki kariyer açısından zor durumda kalmayabilir. Ancak, henüz işlerini yoluna koymamış veya mesleklerinde ulaşmak istedikleri noktaya gelmemiş babalar ile mesleki pozisyonlarını her an kaybetme tehlikesi olan babalar, çocuk bakımına katıldıklarında mesleki açıdan olumsuz etkilenebilirler. Ayrıca mesleki

kariyerleri çok uzun olan babaların da, çocuklarının bakımı için çok zaman ve enerji harcamalarının güç olduğu söylenebilir.

Crouter ve ark. (1987), ABD'de yaptıkları araştırmada iki kazançlı ailede babanın çocuk bakımına çok katılımının artan evlilik çatışması ve azalan evlilik doyumuyla ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Onlara göre ev işlerine katılan baba, eşinin çalışmasından dolayı değil, ev işlerine yardım etmesi için yapılan baskı ve hem geçim sağlayıcı hem de anababa olarak kendini yetersiz hissetmesinden dolayı kızgınlık yaşamaktadır. Ancak bu çalışma çok az ya da hiç hazırlığın olmadığı, anababalığın ilk iki yılı içinde yapılmıştır. Babanın hazırlıksız olarak üstlendiği bu role etkili bir şekilde uyumu çok zaman alabilmektedir (Belsky ve Hawkins, 1989). Yüksek ölçüde katılan baba, kısa vadede zaman baskısı ve rol çatışması yaşasa da, uzun vadede, artan bir şekilde kendine saygı duyar (Barunch ve Barnett, 1986).

ABD'de yapılan bir çalışmada, babanın kız çocuğunun yaşamına az katılımı, kendine saygıda artmayla ilişkili, erkek çocuğunun yaşamına çok katılımı, kendine saygıda azalmayla ilişkili bulunmuştur (Belsky ve Hawkins, 1989). Baba, kız çocuğunun yaşamına daha az katılarak sosyal olarak değerli anababa rolünü yerine getirir, erkekliğini kanıtlar. Aynı yorum, erkek çocuklar için de geçerlidir. Baba bir taraftan az katılma eğilimindedir, diğer yandan sosyal normların baskısıyla erkek çocuğunun yaşamına katılımdan kendini sorumlu hisseder ve daha aktif katılır. Hem katılarak yetersizliğini anladığı, hem de erkek rolüne ters düştüğü için kendine saygısı azalır (Barunch ve Barnett, 1986). Babanın kendisine olan saygısındaki azalma

olumlu ve sağlıklı bir gelişime giden uzun süreli süreçte sadece bir geçiş evresidir (Belsky ve Barnett, 1989).

Çocuğun bakımına katılan baba, düşündüğü kadar olgun ve yeterli olmadığını anlar ve bu durum onda bir kararsızlığa yol açar (LaRossa, 1988). Ancak ısrarlı olursa zamanla etkili anababalık için gerekli tutum ve becerileri geliştirir ve böylece kendisine saygısı artar (Belsky ve Barnett, 1988). Anne de babanın katılımından dolayı başlangıçta kaygı duysa da, zamanla bu kaygı yerini memnuniyete bırakır (Belsky ve Barnett, 1989).

Aile Yapısı ve Baba-Çocuk İlişkisi Konusunda Türkiye'deki Araştırmalar

Türkiye'de ki aile yapısı işlevsel açıdan geleneksel (geniş) ve çekirdek aile olarak ikiye ayrılmaktadır (Sayın, 1990).

Geleneksel aile, karı-koca, evli çocuklar, bekar çocuklar ve torunların birlikte yaşadığı ailedir. Yaşlıların gençlere, erkeğin kadına egemenliğinin belirgin olduğu geleneksel ailede, aile içi ilişkiler sıkı, rol dağılımları ve iş-bölümü kesindir. Baba ya da dede sözünden çıkılmayan, çekinilen bir kişi olarak evin gelirini, giderini ve aile üyelerini yönetir (Yörükoğlu, 1990). Bu ailede, anne çocuklara daha yakinken, baba engelleyici ve cezalandırıcı nitelikte olan kararların uygulanmasını üstlenir. Geleneklerin kendisine verdiği bu rolü sürdürme durumunda kalan baba, çoğu kez çocuklarıyla yakın ilişkiler kurmaktan alıkonulmuş olur (Gençtan, 1988).

Özellikle sanayi devriminden sonra, endüstrileşme ve kentleşme süreçleri ile ortaya çıkan ve kent aile yapısı olarak görülen, anne, baba ve evlenmiş çocuklardan oluşan aile ise **çekirdek ailedir**. Doğurganlığın eşler tarafından bilinçli olarak sınırlandırıldığı bu ailede, tüm çocuklar mirastan pay alırlar (Sayın, 1990). Eşler birbirlerine daha geniş ölçüde danışırlar ve ev yönetiminde kadının yetkisi artmıştır (Ozankaya, 1984). Baba, anneye oranla daha otoriterdir, ancak otoritesi geleneksel ailedeki babayla karşılaştırıldığında daha esnektir. Çocuklar babalarıyla daha rahat iletişim kurabilirler (Yörükoğlu, 1990).

Türkiye’de aile yapısı üzerine yapılan araştırmalar, geniş aileden çekirdek aileye doğru bir yönelişin olduğunu göstermektedir. Egemen olan aile yapısı beklenenin aksine karı, koca ve küçük çocuklardan oluşan çekirdek ailedir (Kongar, 1995). Timur 1972’de yaptığı araştırmada, Türkiye’deki ailelerin % 60’nın çekirdek, % 19’unun geleneksel, % 13’ünün geçiş evresindeki aile olduğunu bulmuştur. Yine bu araştırmaya göre, köylerde bile çekirdek aile nüfusun % 55.4’nü oluşturmaktadır. Bu durum köydeki ailelerin geniş aile olduğu yönündeki sosyolojik görüş ve yaygın kanıya uymamaktadır (Timur, 1972).

Süregelen sosyolojik ve ekonomik değişimler, ailede fonksiyonel değişiklikler yaratmıştır. Endüstrileşmeyle birlikte aile bir sosyal olgu olarak küçülmüş ve kurum olarak kendini daha da belirginleştirmiştir (Demirci, 1997).

Yine sosyo-ekonomik gelişmeler, kadının statüsünde ve sonuç olarak çocuğun değeri üzerinde önemli etkiye sahiptir. Çünkü çocuğun psikolojik değeri artarken, yaşlılık güvencesi olarak görölmesi azalmaktadır. Çalışan kadın daha özel hale gelmekte ve çocuğun ekonomik desteğine daha az bağımlı olmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1982).

Başaran'a göre, kadının eğitimi arttığında ve çalışıyor olduğunda, erkeğin ev işlerine katılımının arttığını belirtmektedir (Akt. Evans, 1996).

Abadan-Unat (1992), Türk toplum hayatındaki en önemli değişimlerden birinin, kadının toplumsal konumunda ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Kağıtçıbaşı (1982) da, ekonomik değişimlerin ve modernleşmenin sonucunda çalışan kadın sayısının arttığını belirtmektedir.

Türkiye'de sosyal değişme, geleneksel toplumun değişmesi ve kırdan kente göç biçimini almış olmakla birlikte geleneksel toplum yapısı ve gelenekleri halâ kendini korumaktadır (Tuncer, 1976). Aile yapısında ve işlevlerinde çekirdek aileye doğru hızlı bir gidişin yanı sıra geleneksel ilişkiler söz konusudur. En çok sanayileşmiş bölgelerde bile, çekirdek ailede babanın egemenliği, akrabalar arası dayanışma gibi geleneksel geniş ailenin ilişkileri yer almaktadır. Genel olarak Türkiye'de aile biçimine bakıldığında, ailede karar alma yetkisi ve otoritenin kimde olduğu köy-kent yerleşim yerlerine göre farklılık göstermemiştir. Geleneksel ailede, baba çekirdek ailede koca otoritesinin egemen olduğu görölmektedir. Bununla birlikte, geniş ailelere kıyasla çekirdek ailede karı koca eşitliğinin daha çok olduğu bir gerçektir (Timur, 1972).

Tipik olarak çocuğun içinde yetiştiği aile, yapısal olmasa bile işlevsel açıdan geniş ailedir (Kıray, 1974).

Fiziksel ve sosyal çevrede oluşan değişimler psikolojik-sosyal çevrede oluşan değişimlerden çok daha hızlı gerçekleşir. Teknolojik gelişmeleri kabul etme, benimseme ve uygulamaya göre gelenek, görenek, alışkanlık ve tutumlardaki değişimler çok daha yavaş olur (Ekşi, 1990).

Kağıtçıbaşı'nın (1982) Türkiye'de gerçekleştirmiş olduğu, "Çocuğun Değeri" adlı çalışması, aynı zamanda Endonezya, Kore, Filipinler, Singapur, Tayvan, Türkiye, Tayland ve A.B.D'de uygulanmıştır. Bu dokuz farklı kültür arasında en düşük karar verme, kişilerarası ilişkiler ve rolleri paylaşma statüsüne Türk kadınının sahip olduğu bulunmuştur. Türkiye'de kadın ve erkek cinsiyetleri arasında erkekten yana çok açık bir eşitsizlik olduğu ve erkek cinsiyetinin hem erkek hem de kadınlar tarafından daha çok tercih edildiği belirlenmiştir. Araştırmaya katılan kadınların % 56'sının tekrar doğduklarında erkek olarak dünyaya gelmek istedikleri ortaya çıkmıştır.

Kadının dışarıda çalışması ile aile içinde gücünün artması arasındaki ilişki Türkiye'de geçerli olmamaktadır. Çünkü, kadının aile içindeki gücü, yalnızca çalışıp çalışmamasıyla değil, süregelen kültürün normları ve değerleriyle de ilgilidir. Ayrıca düşük sosyo-ekonomik sınıftaki Türk kadını için mevcut olan iş türü kadının statüsünde hiç değişiklik yaratmamaktadır. Bu yüzden düşük gelirli pek çok kadın evdeki imtiyazlı ev kadını pozisyonlarını kaybetmek istememektedir. Kadının geleneksel rol tutumları da bu durumda

etkilidir. Düşük sosyo-ekonomik sınıftaki kadınlar, erkeğin kontrolü altında olduklarını kabul etmiş ve böyle algılamıştır (Kuyaş, 1982)

Eğitimin yaygınlaşması, köyden kente göçler ve genel modernleşmeye rağmen kadının statüsü özellikle gelenekçi kırsal toplum içinde erkeğin statüsünün çok altındadır. Şahinkaya, gelenekçi kesim içinde kadının statüsünün hala yaşına ve doğurduğu çocuk sayısına bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Kadının çalışması ev ekonomisine katkı getirirse de bu paranın düzensiz olması ve parayı kazanın erkek olması gerektiğine ilişkin toplumsal değerlerin buna yol açtığı söylenebilir (Kağıtçıbaşı, 1982).

Türkiye'de hem ev işlerini yerine getirmek, hem de dışarıda çalışmak zorunda kalan kadın sayısı giderek artmaktadır. Ekonomik koşullar, erkeğin kazancını, ailenin ihtiyaçlarını karşılamaya yetersiz hale getirmiştir. Buna rağmen, pek çok erkeğin ev işlerini paylaşmada isteksiz olması, kadının bu aşırı yüküyle mücadele etmesini zorunlu kılmıştır (Kıray, 1985).

Çocuğun Değeri araştırmasında, Türkiye'deki kadınların yaygın olarak geleneksel cinsiyet rollerini kabul ettikleri bulunmuştur. Ayrıca bu çalışma Türk erkeklerinin halen eşlerine karşı geleneksel tutumlara sahip olduklarını göstermektedir (Kağıtçıbaşı, 1982).

Demireli ve ark.'nın (1992) çalışmasında, Türkiye'deki kadınların %68,9'nun evde kararların erkek tarafından verildiğini kabul ettiği ve kocalarının kararlarına saygı gösterdikleri bulunmuştur (Akt. Ayçiçeği, 1989).

Kuyaş (1982), farklı sosyo-ekonomik düzeydeki insanların cinsiyet rollerine ilişkin farklı tutumlara sahip olduklarını belirtmektedir. Çelebi (1986), orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki insanların daha modern, alt sosyo-ekonomik düzeydeki insanların daha geleneksel cinsiyet rollerine sahip olduğunu bulmuştur. İstanbul, Bursa, Antalya, Adana, Muğla, Konya, Ankara ve Zonguldak şehirlerinde yaşayan kadınların cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını inceleyen araştırmacı, kadınların % 50,3'ünün modern görüşlere sahipken, konu aile yaşamıyla ilgili roller olduğunda modern rollerden daha çok geleneksel rolleri kabul ettiklerini ileri sürmektedir (Akt. Evans, 1996)

Geleneksel Türk ailesinde de, çekirdek Türk ailesinde de var olan baba hakimiyeti, çocuk-baba ilişkisinde de belirgindir. Olsen, Türk babanın her iki cinsiyetteki okul öncesi çocuğunu sık sık gezmeye çıkardığını ve onlarla oyun oynadığını belirtmektedir. Ancak geleneksel beklenti doğrultusunda, özellikle erkek çocuk ve babalar arasındaki ilişki, çocuk büyüdükçe daha mesafeli hale gelir (Akt. Evans, 1996).

Okul öncesi çağlarda geniş bir davranış serbestliği olan çocuk aklı ermeye başlayınca, baskı altına girer. Sevgi gösterisi küçük çocukluktan sonra azalır. Baba genelde az konuşan, sevgisini belli etmeyen bir insanken; anne şefkatli, fedakar, sessiz ve sevecendir. Babanın otoritesi belirgindir. Onun koyduğu kuralların dışına çıkılmaz, sözü dinlenir. Baba ile çocuk hiçbir zaman yüz göz olmaz. Çocuk genelde anne vasıtasıyla babaya isteklerini bildirir (Yörükoğlu, 1990). Anne, babaya karşı çocuğunun koruyucusu ve dert

ortağıdır. Anne, çocuğu ile doğrudan iletişim kuran kişidir ve çocuk yetiştirme görevi öncelikle onundur (Nirun, 1994).

Yapılan araştırmalar, Türk ailesinin, genel niteliğinin değişmiş olmakla birlikte, geleneksel, baskıcı, tutucu ve baba üstünlüğüne dayanan aile yapısının varlığını sürdürdüğünü göstermektedir (Ekşi, 1990).

Ülkemizde babanın genellikle çocuklarına karşı sevgisini belli etmeyen, mesafeli olduğu, annenin ise şefkatli ve koruyucu olup çocuklarıyla ortak bağımlı bir yaşam sürdürdüğü çeşitli araştırmacılarca ileri sürülmüştür. Yapılan araştırmalar, kadının rolü ve aile yapısında toplumsal ve ekonomik yeniliklerle birlikte oluşan değişimlere rağmen, Türk ailesinin geleneksel yapısını muhafaza ettiğini göstermektedir. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve çekirdek aile olup olmaması fark etmeksizin, geleneksel anlayışın baba ile çocuğu arasındaki ilişkide etkisini halen sürdürdüğü söylenebilir.

Ergen- Anababa Çatışması

Ergenlik çağı sorunlarla yüklü bir dönemdir. Duygusal kararsızlık, tepkilerde aşırılık, iniş çıkışlar, coşku ve durgunluk arasında gidip gelmeler, başına buyruk olma çabaları bu dönemde sıkça ortaya çıkan durumlardır (Uyar, 1988).

Çocukluk ile yetişkinlik arasında yer alan ergenlik döneminin sorunları kendine özgüdür. Kişi bu dönemde ne çocuktur ne de tam anlamıyla yetişkin

sayılır. Bu dönemde insan çok hızlı ve çok yönlü bir değişim içindedir. Bu değişim o denli hızlıdır ki ergen buna ayak uydurmada güçlük çeker ve çatışmalar yaşar (Bilen, 1997). Gencin çatışması kendi benliği ve dış dünya arasındadır (Uyar, 1988). Dış dünya denilince akla öncelikle anababaları gelmektedir. Piaget ve Erikson, ergenin sağlıklı bir benliğe kavuşabilmesi için anababalarının önerileri dışında pek çok seçeneği denemesinin, bu nedenle anababaları ile çatışmaya girmesinin, onların etkisinden kurtulmaya çalışmasının doğal ve arzu edilen bir durum olduğunu belirtmektedir (Akt. Hortaçsu, 1997). Anababa ve ergen arasındaki çatışma genelde normal ve insan gelişiminin bir parçası olarak görülür (Hall, 1987). Hatta ergenlik çocukların anababaları ile olan çatışmalarının arttığı bir dönem olarak tarif edilir. Nitekim, ergenlikte çocuk ile anababası arasında çatışmaların arttığı, aralarındaki yakınlığın azaldığı bulunmuştur (Steinberg, 1988).

Anne ve babalarıyla çatışma ergenliğin başları ile çocukluk arasında artmakta, ergenliğin sonlarında azalmaktadır (Smentana, 1989). Ergenlik döneminde ergenler ve babaları azalan yakınlık ve artan çatışma duygularını ifade etmişlerdir. Bunda ergenlik gelişimi önemli bir faktördür ve bu dönemde çatışmanın artmasına ilişkin çeşitli açıklamalar yapılmaktadır. Süregelen fiziksel değişimler, ergeni arkadaşları ile daha çok beraber olmaya itmektedir. Ergenlik gelişimi ile ilgili hormonal değişimler ergenin duygu ve davranışlarında değişime yol açmakta, çatışmalara neden olmaktadır (Susman ve ark. 1987). Ayrıca ergenlik dönemi babanın fiziksel olarak sağlığında bozulma yaşaması ile aynı zamana gelmektedir. Ergenin büyüme ve olgunlaşmasını gözleme, anababanın orta yaş stresine ilişkin duygularını

artırabilir ve daha büyük çatışmalara yol açabilir (Montenmayor, 1984). Steinberg (1988) de ergen ve anababası arasında artan çatışma ve mesafenin ergeni olgunlaştıracağını ileri sürmektedir.

Çocuklar ergenliğe girdiklerinde ailelerinden uzakta daha çok zaman harcamakta ve akranları onlar için daha önemli hale gelmektedir. Okul ve iş gibi dış güçler, anababanın sosyalleşmedeki yerini almaya başlar. Böylece baba önemsiz hale gelmemesine rağmen, babanın katılımının ergendeki etkileri zaman içinde azalır (Lamb, 1997). Babalar ergen üzerinde, küçük çocuğun üzerinde olduğundan farklı bir etkiye sahip olabilirler. Kimlik gelişimi ergenlik dönemi boyunca daha önemli hale gelir (Erikson, 1963). Araştırmalar, babanın kimlik oluşumu sürecinde eşsiz bir rol oynadığını göstermektedir (Lamb, 1997). Bir çalışmada, babaya bağlılığın kimlik oluşturmayla, anneye bağlılığın ise kimlik aramayla ilişkili olduğu görülmüştür (Basen, Harris ve Rogers, 1992).

Ergen-anababa çatışması genelde günlük ev işlerini yapma, diğerleriyle birlikte olma, etkinlikleri düzenleme, kişiler arası iletişim, ev ödevleri, görünüş gibi olağan aile yaşamı ayrıntıları üzerinde ortaya çıkmaktadır (Smeneta, 1989). Beyaz, zenci ve İspanyol olmak üzere üç farklı kültürde yapılan araştırma sonucunda ergen-anababa çatışmasının uyuşturucu ve seks gibi önemli konulardan çok, ev işleri, aile ilişkileri, okul başarısı, giyim gibi günlük konularda ortaya çıktığı bulunmuştur. Cinsellik ve uyuşturucu kullanımına ilişkin çatışma yok değildir, sadece az ortaya çıkmaktadır (Barber, 1994). Altıncı ve sekizinci sınıftaki ergenler ve bunların

anababalarının çatışmayı algılayışlarının değerlendirildiği bir araştırmada, hem ergenlerin hem anababalarının ev işleri, görünüş, kibarlık, para harcama alışkanlığı ve uyuşturucu konuları üzerinde çatışmalarının yoğunlaştığını belirttikleri bulunmuştur (Galambos ve Almedia, 1992). Asyalı çocuklar arasında giyim stiline, arkadaşlık ve ilişkilerin, dini ayinleri izlemede yetersizliğin anababayla çatışmaya yolaçan başlıca nedenler olduğu bulunmuştur (Lau ve Cheng, 1987).

Popüler görüşün aksine ergen ve anababa arasında çatışma ergenin anababasının değerlerine ve inançlarına karşı çıktığı için olmaktadır. Pek çok çalışma, çatışmaların politika, din ve cinsellik gibi temel konular üzerinde olmadığını, odayı temizleme, sokağa çıkma gibi konular üzerinde olduğunu göstermektedir (Montemayor, 1984).

Ergen-anababa çatışmasının merkezinde yer alan günlük faktörler, süregelen aile sosyal sistemine karşılık olarak görülen ergenin özerklik gelişimi ile ilgilidir. Çatışma, ergenin anababasının ev hayatını düzenleme, otoriteyi sürdürme ve geleneksel standartları desteklemesine karşı çıkarak özerklik girişiminde bulunduğu durumlarda ortaya çıkıyor (Smeneta, 1989). Ergenin kişiliğini kazanma yolunda daha bağımsız olma isteği duyması kaçınılmazdır. Anababa ise bir taraftan aile düzeninin sürmesini istediği, diğer taraftan daha çok bağımsız olma isteğinde bulunan ergenin hata yapmasından korktuğu için ergeni kontrol etme ihtiyacı duyar.

Anababa-çocuk arasında ergenlik döneminde özerklikle ilgili olarak çatışma artmaktadır (Gehring ve ark., 1988). Anababa ailenin huzuru ve

sosyal yapının devamı için yatırım yaparken, ergen daha geniş özerklik kazanmak istemektedir. Hem ergen hem anababa tarafından ergenin kişisel yargısı olduğu düşünölen konuların alanı ergenlik boyunca artmaktadır. Bununla birlikte, ergenin özerklik alanı anababaya göre halen fiziksel görünüş, vücut ve ilişki seçimiyle sınırlıdır. Anababa otoritesi konusunda ergen-anababa arasındaki farklılıklar ergenlik boyunca çatışma kaynağıdır ve anababa çocuk anlaşmazlığı öncelikle ergenin kişisel yargı hakkı ve ölçüsü üzerinde oluşmaktadır (Barber ve ark., 1994).

Ergende anababasına yönelik olumsuz tutumun oluşumunda, tutarsız ve şiddetli anababa disiplini ve anababa otoritesinin adaletsiz olarak algılanması da etkili olmaktadır. Anababa kontrolünün algılanması ve cezanın derecesi, çocuğun kendini algılayışla olumsuz ilişki içindedir (Amaro ve Wore, 1986). Asyalı ve Cauasyalı ergen ve anababaları üzerine yapılan bir çalışmada, anababa ile disiplin krizinin her iki gruptaki ergenler içinde ergenlerin anababalar ile çatışmalarını arttırdığı bulunmuştur (Hithramato ve Silveria, 1991). ABD'de anababalık örüntüsü ve ergen başarısının incelendiği bir araştırmada, anababasının çok fazla kontrol edici ve koruyucu tutumunun, çocuğun başarısından zevk almasına fırsat vermediği, çocukta kontrol eksikliği ve yetersizlik duygusuna ve anababasına karşı düşmanlık hissetmesine yol açtığı bulunmuştur (Metcalf ve Gair, 1987). Anababa kontrolü arttıkça ergen ve anababası arasında çatışma da artmaktadır (Lau ve Cheng, 1987). Ergenlik öncesindeki çocuk için, anababanın ilgi göstergesi olarak algılanan anababa kontrolü ergen için kısıtlama veya aşırı koruma şeklinde yorumlanabilir. Yüksek düzeyde anababa kontrolü küçük çocukta

yüksek yetenek düzeyi, ergende ise düşük yetenek düzeyi ile ilişkilidir. Anababa kontrolü iyi ayarlarsa ve ergen bundan hoşnut olursa, ergen anababasına karşı olumlu duygu besler, aksi halde onlarla çatışır (Kandel ve Lesser, 1972). Baba anneye oranla çocuğuna karşı daha mesafeli ve katı davranmakta, anne ise babaya oranla çocuğuyla daha çok iletişime girmekte, çocuğa daha esnek ve sevecen davranmaktadır (Belsky, Gilstrap ve Rovine, 1984). Baba ve annenin ilişki tarzlarındaki bu farklılık çocuğun kontrolünde önemli olmaktadır. Baba çocuğun kontrol ve disiplininde anneden daha başarılı olmaktadır. Ancak babanın disiplin konusundaki katı tutumu zaman zaman çocukla çatışmasına yol açmaktadır (Simons ve ark. 1994)

Anababa kontrolü, bir taraftan aile için gerekli düzenin sürmesine yardımcı olurken diğer yandan istenmeyen sınırlamalar getirebilmektedir. İlki fonksiyonel ve olumluyken diğeri olumsuzdur. Bu kontrol farklılığını bazı araştırmacılar vurgulamıştır. Baumrind otoriter ancak rasyonel ve sonuç yönelimli kontrolü, açıklama yapmadan kural koyan despot kontrolden ayırmıştır. Moos'ta benzer şekilde fonksiyonel ve fonksiyonel olmayan kontrol ayrımı yapmıştır. Çin'li ergenler ile yapılan bir çalışmada, anababa kontrolünün bu iki türünün, anababa sıcaklığı ile farklı şekilde ilişkili olduğu görülmektedir. Kontrolün çok olduğu durumda anababaya az bağlılık ve çok çatışma, fonksiyonel kontrolün olduğu durumda ise anababaya çok bağlılık ve az çatışma bulunmuştur (Akt. Sing, Lau, Ping, 1987).

Anne ve baba kendi cinsiyetine özgü sosyal rollerde sosyalleşirler. Bu anababa rolleri onlara çocuklarıyla etkileşimlerini etkileyebilen tutum ve

davranışlara dair farklı beklentiler getirir. Birçok kültürde anne ve babanın anlamı kavramsal olarak farklıdır ve bu anlamlar çocukların anababayla ilişkiyi nasıl algılayacağını etkiler. Örneğin, anneler tipik olarak çocuk bakımıyla ilgili, babalar ise güçlü ve saygıya laik olarak algılanırlar. Bu cinsiyet rolleri ve anlamları nedeni ile çocuk anne ve babasını farklı algılar. Çocuklar anneleriyle olan ilişkilerini, babalarıyla olan ilişkilerine oranla daha olumlu değerlendirmektedir (Thornton, Orbuch ve Axinn, 1995). Ergenler babalarına oranla anneleriyle daha kapsamlı iletişim kurmaktadır. Politika, anneye oranla babayla daha çok iletişimin kurulduğu tek alan olarak belirlenmiştir. Ayrıca çocuklarıyla daha çok iletişime giren anneler, ergenlerin düşüncelerini babalarından daha doğru tahmin etmişlerdir (Noller ve Bagi, 1985).

Montemayor (1982) ABD'de yaptığı çalışmada annelerin, ergenlik çağındaki çocuklarının yaşantısına babalara oranla daha çok katıldığını bulmuştur.

Gökçe, Türkiye'de lise çağındaki öğrencilerin % 50'sini sorunlarını çözmek için annelerine başvurduğunu belirtmiştir (Hortaçsu, 1997). Hortaçsu'nun yaptığı araştırma 13-18 yaşlar arasındaki gençlerin en sık konuştukları, konuşmaktan en çok zevk aldıkları ve kendilerine en yakın hissettikleri kişiler sorulduğunda, genelde anne ve aynı cinsten arkadaş ilk iki sırayı almış, üçüncü sırayı, kızlarda abla, erkeklerde ise baba almıştır (Hortaçsu, 1997).

Ergen annesiyle daha çok zaman harcamaktadır. Anneyle daha samimi olma, ona kendini açma bazı açılardan anneyi etkili yapmaktadır. Bununla birlikte baba önemsiz değildir. Babanın etkisi katıldığı alanlar ile sınırlıdır. Ergen çocuğun üzerinde babanın etkisi, özellikle disiplin gibi çok katıldığı alanlarda belirgindir (Lamb, 1997).

Montemayor'un (1982) ABD'de yaptığı çalışmada, hem ergenler hem anababalar, ergenlerin babalarına oranla anneleriyle daha çok çatıştığını, anne-kız çatışmasının, anne-erkek çatışmasından daha sık olduğunu belirtmişlerdir. Montemayor, gençlerin babalarıyla daha az çatışmasının nedenlerini babalarıyla daha az birlikte olmalarına ve babaların annelere oranla kuralları zorlama ve sınırlama getirmeye daha az katılmasına bağlamaktadır. Ayrıca Montemayor'a göre bu durum, baba ergen ilişkisinin anne-ergen ilişkisinden daha olumlu olduğu anlamına gelmemekte, sadece babaların daha uzak ve duygusal olarak daha az katılmakta olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, Steinberg ABD'de yaptığı araştırmasında, ergenlik döneminde çatışmaların daha çok anneyle olduğunu bulmuştur. Bunun nedenlerini, annenin aile içindeki gücü babaya kıyasla daha düşük olduğu için, anneyle tartışmanın daha kolay olması, çatışmaların daha çok annenin denetiminde olan gündelik konularda çıkması ve anneye duygusal bağlılık daha güçlü olduğundan dolayı duygusal özerklik kazanmaya çalışan genç için, anneden uzaklaşmasının daha önemli olması şeklinde açıklamaktadır (Akt. Hortaçsu, 1987).

McDonald (1982) ise bu görüşlere katılmamaktadır. Ona göre ergenlik boyunca gençler babalarını annelerine oranla daha güçlü ve otokratik olarak, annelerini ise daha sevecen ve sempatik olarak algılamakta, bu nedenle babalarıyla daha çok çatışmaktadırlar.

Araştırma sonuçlarına göre, ergenin babasıyla mı yoksa annesiyle mi daha çok çatıştığı konusunda kesin bir yargıya varmak güç. Bununla birlikte, ergenlikte çocuğun babasıyla çatışmasının az olmadığı söylenebilir.

Ekonomik güçlük de, anababa çocuk ilişkisi üzerinde etkiye sahiptir. Aile iş kaybı veya işte gerilim ile uğraşıyorsa, ergen akranlarına oranla ana babalarıyla daha çok çatışmaktadır. Anababanın iş statüsünde olan değişim, ergenin özellikle babasıyla olan etkileşimini etkilemektedir (Flanagan, 1990). Ekonomik sıkıntı, ergeni hem tutarsız disiplin ve çocuğa karşı ilgisizlik yaratıp dolaylı olarak, hem de ergenin aile koşullarının ailenin kontrolünden çıkıyor olduğunu ve kendi geleceğinin belirsiz hale geldiğini hissetmesine yol açıp, dolaysız olarak olumsuz etkilemektedir (Lempers, Lempers ve Simons, 1989). Ekonomik baskının duygusal rahatsızlık ve ana babalık davranışlarına olan etkisi 429 Avrupa ve Afrika kökenli Amerikan ailesinde incelemiştir. Düşük ya da sabit olmayan gelirin, ergende duygusal rahatsızlık ve yetersiz anababalık inancını arttırdığı bulunmuştur (Elder ve ark. 1995).

ABD’de yapılan bir araştırmada, anababa-çocuk etkileşimi ile çocuktaki depresyon ve saldırganlık arasındaki ilişkiye bulmuştur. Saldırgan çocukların anababalarının çocuklarına karşı, saldırgan olmayan çocukların anababalarına oranla anlamaya ve açıklamaya yönelik az, eleştiri ve

suçlamaya yönelik çok tutum sergiledikleri gözlenmiştir (Donenberg ve Nelson, 1993). Çatışmanın önemli bir belirleyicisi ergenin kişilik özelliğidir. Saldırganlık gibi olumsuz kişilik özelliği, çocukluktan ergenliğe devam etmektedir. Kişilik özelliklerinin çatışmayla ilişkisi, ailenin geçmişte oluşan problemleri etkileşiminin evrimi sonucudur. Olumsuz anababalık, çatışmaları belirlemede ergenin kişilik özelliklerinden de, anababıyla çatışmasından da önce gelmektedir ve bunları desteklemektedir. Bütün bu faktörler arasında karşılıklı bir ilişki vardır (Barber, 1994).

Smeneta (1989), ABD’de yaptığı çalışmada, çatışmanın genelde açık kurallardan çok, anababanın beklentilerinden kaynaklandığını bulmuştur. Anababa ve ergen, ilişkilerinde çatışmaya yol açan faktörle konusunda çoğu zaman uyuşmasına rağmen, bunların anlamı konusunda uyuşmamakta ve bunları düşünsel olarak farklı yollarla açıklamaktadır. Anababalar çatışmanın ev işlerinden, çocuğun görünüş ve davranış stillerinden ve çocuğun davranışlarının geleneksel değerlere göre düzenlemesinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Ayrıca az da olsa sağlık, temizlik ve para harcama konularının da çatışmaya neden olduğunu vurgulamışlardır. Ergenler ise kişilerarası ilişkiler üzerindeki çatışma dışındaki bütün çatışmalarda başlıca faktörün anababalarının kişisel yargıları olduğunu ileri sürmüştür. Ergenler, anababalarının aile çatışmasına yönelik geleneksel yorumlarını anlamakta, ancak karşı çıkarak, bunları kişisel yargı olarak tekrar yorumlamaktadırlar. Diğer yandan anababalar ergenlerin kişisel yargı iddiasını anlamakla beraber buna karşı çıkarak bunların geleneksel değerler olduğu görüşünde ısrarlı davranmaktadırlar.

Aile üyelerinin çocuk ve çocuk gelişimi hakkında inançlarının test edildiği bir araştırmada ise, anneler ve babaların grup olarak pek çok maddede uzlaşma gösterdiği bulunmuştur. Ancak bunlar genelde aynı ailedeki uzlaşan anne ve babalar değildir. Çocuk ve anababa inançları arasında ise çok az uzlaşma görülmüştür. Görülen bu uzlaşma anne ve babanın birbirleri arasındaki uzlaşmaya oranla çok daha azdır. Çocukta olması istenen özelliklerde anne ve baba arasında uyumsuzluk olduğunda çocuğun babadan çok annenin görüşüne uyum gösterdiği sonucuna varılmıştır (Russell ve Russell, 1982).

Araştırmalara göre çatışmalar günlük ev işleri, diğerleriyle birlikte olma, kişilerarası iletişim ve görünüş gibi olağan aile yaşamı üzerinedir. Bu günlük faktörler süregelen aile sosyal sistemine karşılık olarak ergenin özerklik girişimidir. Ergenlik döneminde, özerklik ile ilgili çatışmalar artmaktadır. Çünkü bu dönemdeki kontrol, çatışmaya kolayca yol açmaktadır. Aile içindeki düzenin sürmesine yardımcı olan kontrol, eskiye oranla daha çok özgürlük isteyen ergen için istenmeyen sınırlamaları beraberinde getirmekte ve çatışmaya yol açmaktadır. Çocuğun ergenlik dönemine girmesiyle yaşadığı hormonal ve fiziksel değişimlerin, duygu ve davranışlarını etkilemesi çatışmayı doğururken, babanın yaşadığı fiziksel değişimler de benzer bir etkiye sahip olabilmektedir. Babanın çocuğun disiplininde daha etkili olması dolayısıyla kontrol kaynaklı baba-ergen çatışmasının, bu dönemde çok sık ortaya çıktığı görülmektedir. Ayrıca, aile içindeki atmosferin olumsuzluğu ve anababanın çocuğa karşı yanlış tutumları da anababa-ergen çatışmasında rol oynamaktadır.

Ergenin annesiyle daha yakın bir ilişkide olduğu, onunla daha çok şey paylaştığı bilinse de, ergenin annesiyle mi yoksa babasıyla mı daha çok çatıştığı, var olan araştırma sonuçlarına göre çelişkilidir. Bu nedenle bu konuda yeni araştırmaların yapılması uygun olabilir.

Çocuğun Babalık Rolünü Algılayışı

Babalık, erkek rolünde anahtar bir unsurdur ve son 20 yıldır erkeğin cinsiyet rolüne ilişkin bir belirsizlik vardır (Doering ve Entwisle, 1988).

Doğumdan başlayarak çocuğa farklı erkek ve kadın davranış modelleri gösterildiği için pek çok çocuk, anneyi, onun bedensel ihtiyaçlarını karşılayan, onunla daha çok birlikte olan ve ona daha çok tepki veren kişi olarak görmeye başlar. Diğer yandan, babayı, onunla daha az birlikte ona, ona daha az tepki veren ve onunla heyecan verici etkinliklere giren kişi olarak görür (Bronstein ve Cowan, 1988). Benzer şekilde, ergen annesiyle olan ilişkisini yakın, sevgi dolu ve kendini açmaya dayalı olarak algılayırken, babasıyla olan ilişkisini uzak ve paylaşımın az olduğu bir ilişki olarak algılamaktadır (Lamb, 1997).

Anne, genelde çocuğuyla eşine oranla daha çok ilgilendiği için çocuğun babasını algılayışında etkili olmakta ve onun bir baba imajı geliştirmesinde rol oynamaktadır. Anne, babaya hayatında önemli bir yer veriyorsa ya da onu davetsiz misafir olarak görüyorsa çocukta bir süre sonra babasını, annesine bu algılayışına göre önemli bir insan ya da istenmeyen bir

kişi olarak algılamaya başlar (Atkins, 1984). Lansky de baba imajının, annenin babaya yönelik tutumlarından ve babayla olan ilişkisine dair izlenimlerinden güçlü şekilde etkilendiğini belirtmiştir. Ona göre çocuk babasını annesinin gözleriyle görür (Akt. Krampe ve Fairweatre, 1993). Japonya'da yapılan bir araştırmada babanın az katılımına rağmen pek çok Japon çocuğun babanın otoritesini annenin babanın değerlerini çocuğa aktarmasıyla öğrendiğini bulunmuştur. Japon anneler, evde çok az bulunan babanın otorite figürü olarak suni imajını oluşturmaktadır. Çocuğun babasını algılayışında baba-çocuk etkileşim miktarından çok Japon annenin babayı çocuğuna nasıl gösterdiği önemlidir (Ishii-Kuntz, 1994). Bunun dışında, çocuk toplumun bakış açısından da etkilenmektedir. Bazı toplumlarda erkekler daha olumlu değerlendirilirken, bazı toplumlarda kadınlar daha olumlu değerlendirilmektedir. William ve Best, otuz ülkede beş bin genç öğrenci üzerinde cinsiyet kalıp yargı örüntüsünü incelemek için kültürler arası araştırma yapmıştır. Sonuçlara göre, İtalya, Avustralya ve ABD gibi ülkelerde erkekler daha olumlu değerlendirilirken, Japonya, Nijerya , Malezya vb. gibi geleneksel toplum yapısının hakim olduğu ülkelerde, kadınlar daha olumlu değerlendirilmiştir (Akt. Meyer ve Fibert, 1997).

Eversoll (1979), ABD'de kolej öğrencileri arasında, erkeklerin ve kızların babalarına ilişkin beklentilerinde fark olup olmadığını incelemiştir. Erkek ve kızlar arasında babalık rolü algı ölçeğinde, sosyal model ve eğlence boyutunda önemli farklılık görülmemiştir. Bununla birlikte, kızlar erkeklere oranla babanın çocuk bakımı alt rol kategorisindeki davranışlarına daha çok, problem çözücü ve geçim sağlayıcı davranışlarına ise daha az

önem vermiştir. Erkeklerin beş alt kategoriden, problem çözücü ve geçim sağlayıcı geleneksel rol beklentisine daha çok sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca bu erkelerin beklenti örüntüleri ile babaların beklenti örüntüleri karşılaştırılmıştır. Sonuçlar göstermektedir ki, genç nesil erkekler için geleneksel beklentilerden uzaklaşmaya yönelik önemli bir eğilim vardır.

Daly (1995), tarafından ABD'de yapılan bir araştırmada babalar, kendilerini çocuklarının yaşantısına, kendi babalarına oranla daha çok katılıyor olarak algılamışlar. Araştırmadaki pek çok erkek için, kendi babalarının yeterli bir rol modeli olmaması, bir babanın nasıl olması gerektiğine dair kuşaklar arası farklılık sonucudur. İsteyerek model olan babadan yoksun olan erkekler kendi çocuklarına babalığa ilişkin model olurken, kendi babaları tarafından boş bırakılan bu alanı çocukları tarafından hatırlanıp örnek alınacak daha sorumlu bir katılımıla doldururlar.

Lamb ise bunun aksini iddia etmektedir. Ona göre, çocuk bakımına ilişkin tutum ve davranışlar, erkeğin kendi anababası ve eşiyle olan ilişkisinden farklı etkilemektedir. Bugün pek çok orta yaşlı erkek, 1950'li yıllarda çocuk bakımına katılmayan ve uzak olan geleneksel babalar ile büyütülmüştür. Böylece, bu babalar davranışlarına temel olabilecek katılan baba modeline sahip olmamıştır. Ayrıca, erkekler, kendi babalarından önemli ölçüde farklı şekilde hareket ettiklerinde, anksiyete yaşamakta ve babalık görüşlerini önemli ölçüde değiştirmeye gönülsüz olmaktadır. (Lamb, 1997)

LaRossa (1988), babaların kendilerini, kendi babaları ile karşılaştırdıklarında gurur duyduğunu, yeni babalık imajı ile karşılaştıklarında ise suçluluk duyduğunu belirtmektedir.

Cohen (1987), hemen hemen tüm babaların iyi bir baba olmanın anlamını, önce ve en başta iyi bir geçim sağlayıcı olmak olduğuna inandığını ve davranışsal olarak göstermese de duygusal olarak babalığa soyunduğunu belirtmektedir.

Babanın Babalık Rolünü Algılayışı

Daniel ve Weingarten (1988), yaptıkları çalışmada babaların kendilerini sıcak ve katılan, çocuğuyla ilişkisine değer veren baba olarak algıladığını bulmuştur (Akt. Lamb, 1997). Babalar, anababa faaliyetlerinden hoşlandıklarını belirtmişlerdir. Hatta babaların, çocuklarıyla birlikte oldukları etkinliklerden, ergenlerin belirttiklerinden daha çok hoşlandıklarını ifade ettiği bulunmuştur (LaRossa, 1988). İlişkiyi değerlendirmedeki baba ve ergen arasındaki bu farklılık, babanın babalık rolünü yorumlamasına dayalı olabilir.

Bir çok baba, rolünü geleneksel olarak ekonomik geçim sağlayıcı, disipline edici ve oyun arkadaşı olarak tarif eder. Pek çok ailede babalar bu rolleri yerine getirmeye çalışır. Bu babalar aktif ve sorumlu olduklarını belirtirler. Çünkü, ailelerini ekonomik olarak desteklerler (Barnett ve Barunch, 1988). Çoğu erkek, çocuk bakım etkinliklerine katılmanın gönüllü bir etkinlik

olduğunu hisseder. Çocuk bakımı onlar tarafından başlıca sorumluluktan ziyade, anneye yardım edici olma olarak görülür (Lamb, 1997).

Bir babanın aile içindeki rolünü nasıl tanımladığı, onun ergen çocuğuyla olan etkileşimini ve etkileşimden aldığı doyumunu şekillendirmede önemlidir. Bu nedenle, rolünü ailenin geçimini sağlama olarak gören bir baba, rolünü çocuğa duygusal destek sağlama olarak gören babaya oranla ergen çocuğuyla daha mesafeli olabilir. Bunun aksine rolünü duygusal destek sağlama olarak gören bir baba çocuğu ile daha sıcak bir ilişkiye girebilir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, araştırma da yer alan denekler, kullanılan ölçme araçları tanıtılıp, verilerin analizinde kullanılan istatistiksel teknikler açıklanmıştır.

ARAŞTIRMANIN DESENİ

Araştırma, babalarıyla yüksek düzeyde çatışan ve düşük düzeyde çatışan çocukların ve bunların babalarının babalık rolüne ilişkin algılamasının karşılaştırmalı olarak inceleneceği var olan durumu ortaya koymaya yönelik betimsel bir çalışmadır.

ARAŞTIRMANIN DENEKLERİ

Araştırmanın örneklem grubu 15-17 yaşları arasında 45 kız ve 31 erkek olmak üzere 76 lise öğrencisi ve onların babalarından oluşmaktadır.

76 öğrencinin seçimi için önce Bilecik İlinde eğitim veren 3 liseden rastgele 280 öğrenci seçilmiştir. Bu 280 öğrenciye Özgen (1991) tarafından geliştirilen Genç-Anababa-Çatışma Ölçeği'nin (GAÇÖ) babalar formu

uygulanmıştır. Öğrencilerin GAÇÖ'de aldıkları puanların ortalamaları ($\bar{X}=110$) ve standart sapmaları ($ss=15$) hesaplanmıştır. Ortalamanın 1 standart sapma üstünde olan öğrencilerden babayla yüksek düzeyde çatışan, ortalamanın standart sapma altında olan öğrencilerden babayla düşük düzeyde çatışan öğrenciler grubu oluşturmuş, geriye kalan 204 öğrenci araştırma dışında tutulmuştur.

ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÖLÇME ARAÇLARI

Araştırmada, gençlerin babaları ile çatışma düzeyi Özgen (1991) tarafından geliştirilen Genç Anababa Çatışma Ölçeği Babalar Formu (Ek-I), gençlerin ve babaların babalık rolü algısı ise araştırmacı tarafından geliştirilen Babalık Rolü Algı Ölçeği ile ölçülmüştür (Ek-II).

1.Genç –Anababa Çatışma Ölçeği (GAÇÖ)

Bu ölçek Özgen (1991) tarafından Genç ve Anababası arasındaki çatışma düzeyini belirlemek amacıyla hazırlanmış, Likert türü bir ölçektir. Özgen'in ölçeği geliştirme sürecinde izlediği yol şöyle özetlenebilir: İlk olarak Shaefer (1959)'ın araştırmalarında ortaya konan, "Sevgi-Düşmanlık" ve "Kontrol-Özerklik" boyutları olmak üzere iki ana boyutta toplanan anne tutumlarıyla ilgili tipoloji dikkate alınmış, bu boyutların çağrıştırdığı çatışmalarla ilgili maddeler denemelik forma yazılmıştır. Aile içinde eleştirme ve empati kuramamaktan kaynaklanan çatışmalar olabileceği düşünülerek "Onaylama Eleştirme" ve "Empatik İletişim-Empatik Olmayan İletişim" boyutlarına

yerleştirilebilecek maddeler yazılmıştır. Bir grup üniversite öğrencisine ebeveynleri ile ne tür çatışma yaşadıkları konusunda açık uçlu soru sorularak verdikleri cevaplar taranmış ve bu işlem sonucu bir takım maddeler oluşturulmuştur. Son olarak araştırmacı kişisel gözlemlerine dayanarak bazı maddeler eklemiştir.

Ölçeğin güvenirliliği için ilk olarak test puanlarını yarılama yöntemi uygulayıp, 252 deneğin ölçekteki tek maddelerden aldıkları puanlarla çift maddelerden aldıkları puanlar arasındaki korelasyon katsayısı anneleri ile ilişki yönünden $r = 0,86$ ($P < .05$), babaları ile ilişki yönünden $r = 0,82$ ($P < .05$) olarak hesaplanmıştır. İkinci olarak test - tekrar test yöntemiyle 10 gün arayla A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü 1. ve 4. Sınıf öğrencilerine yansız olarak seçilen 50 deneğe 2 defa uygulanmıştır. Bu iki uygulamada cevaplayıcıların aldıkları puanlar arasındaki korelasyon babalarıyla ilişki yönünden $r = 0,53$ ($P < .05$) anneleriyle ilişki yönünden $r = 0,52$ ($P < .05$) olarak bulunmuştur. Son olarak ölçeğin bu 50 denek üzerinde uygulanmasından elde edilen puanlar üzerinden Cronbach Alfa katsayısı babalar için $\alpha = 0.83$ olarak, anneler için $\alpha = 0,88$ olarak hesaplanmıştır

Ölçeğin geçerliliğine iki ayrı halihazır geçerlik çalışması ile bakılmıştır. Bunun için 2 ölçek kullanılmıştır. Bu ölçeklerden ilki Dökmen (1986)'in "Çatışma Eğilimi Ölçeği" (ÇEÖ) olup, bu ölçek ve GAÇÖ A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretimi Bölümü 1. Sınıf öğrencilerinden yansız olarak seçilen 50 öğrenci grubuna uygulanmıştır. Öğrencilerin her iki

ölçekten aldıkları puanlar arasındaki korelasyon annelerle ilişkide $r = 0,54$ ($P < .05$) olarak hesaplanmıştır. İkinci halihazır geçerlik çalışmasında Usluer'in (1990) "Aile Ortamı Ölçeği" (AOÖ) ve GAÇÖ A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretimi 1. Sınıf ve Eğitimde Psikolojik Hizmetler bölümü 4. Sınıf öğrencilerinden yansız olarak seçilen 50 kişilik öğrenci grubuna uygulanmıştır. Öğrencilerin her iki ölçekten aldıkları puanlar arasındaki korelasyona bakılmıştır. AOÖ'den aldıkları puanlar ile GAÇÖ'de anneleriyle ilişkiler bölümünden aldıkları puanlar arasında ilişki $r = 0,21$ ($P > .05$) GAÇÖ' de babalarıyla ilişkiler bölümünden aldıkları puanlar arasında ilişki $r = 0,23$ ($P > .05$) bulunmuştur.

2. Babalık Rolü Algı Ölçeği (BRAÖ)

İlgili yayınlarda babalık rolünü algılamayı ölçen bir aracın bulunmaması nedeniyle "Babalık Rolü Algı Ölçeği" araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçek hem bireysel hem de grup halinde uygulanabilen 5 dereceli Likert türü bir ölçektir. Ölçekte babalık rolü algısı 14'ü olumlu, 11'i olumsuz olmak üzere 25 ifade ile ölçülmektedir. Ölçek hem gençlere hem de babalara uygulanacak şekilde tasarlanmıştır.

Ölçek Maddelerinin Hazırlanması

Babalık rolü algı ölçeğinin maddelerinin hazırlanmasında şu yöntem izlenmiştir: Önce ön uygulamanın yapılacağı 125 baba belirlenmiştir. Bu 125 babadan 10'una "Bir ailede babanın görevleri nelerdir?" sorusu sorulmuştur. Cevaplar yazılı olarak kompozisyonlar şeklinde istenmiş ve elde edilen bu

kompozisyonlardan soru havuzu oluşturmada yararlanılmıştır. Babalardan gelen cevapların değerlendirilmesine ek olarak konuyla ilgili yayınlar incelenerek ve uzman görüşleri alınarak babalık rolüne ilişkin algıları belirten 40 ifade yazılmıştır. Bu maddelerle, "Babalık Rolü Algı lğinin" denemelik formu oluşturulmuştur (Bkz. EK-3)

lğin Deneme Uygulaması

lğin deneme uygulaması Bilecik ilinde yaşayan farklı meslek gruplarından, farklı yaşlarda ve farklı sosyo-ekonomik düzeyde 125 baba üzerinde, babaların çalışma yerlerinde yapılmıştır.

Puanların zmlenmesi Ve Madde Analizi

lğin deneme formunda bulunan 40 maddenin ayırdedicilik gücünü belirlemek için madde analizi yapılmıştır. Madde analizi çalışması iki yaklaşımla gerçekleştirilmiştir. Bunlardan ilki, alt ve üst gruplara t-testi uygulanması, diğeri, madde-toplam puan korelasyonlarının hesaplamasıdır. Bu işlemler aşağıda sunulmuştur.

Maddelerin T Değerinin Hesaplanması

Denemelik formdaki maddelerden her birinin ayırdedicilik gücünü saptamak için 125 baba üzerinde lğin n uygulaması gerçekleştirilmiştir. n uygulama grubunun lğin tümünden aldıkları puanlar, en yüksekten en düşüğe doğru sıralanmıştır. Daha sonra üst % 27 ve alt % 27'lik gruplara giren denekler belirlenmiş ve bu iki grubun her bir maddeden aldıkları puan

ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına, iki bağımsız ortalama arasındaki fark için kullanılan t-testi ile bakılmıştır. 15 maddenin istenen düzeyde ayırt edici olmadığı görülmüştür. (Bkz. Ek-4)

Madde Toplam Puan Korelasyonlarının Hesaplanması

Her bir madde için deneklerin bu maddeden aldıkları puanlarla ölçeğin tümünden aldıkları puanlar arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Hesaplanan madde toplam puan korelasyonları sonucunda 40 maddeden 15 madde dışındakilerin korelasyonları 0.20'nin üstünde bulunmuştur. Bu yaklaşımla madde-toplam puan korelasyonları .05 düzeyde manidar olmayan maddeler, ölçeğin tümünün ölçtüğü değişkeni ölçmediği gerekçesiyle ölçekten çıkarılmıştır.

Her iki analiz sonucu da aynı 15 maddenin ayırt edici olmadığını göstermiştir. Söz konusu 15 madde dışarıda bırakılarak, geriye kalan 25 madde ile ölçeğe son hali verilmiştir.

Ölçeğin Güvenirliği

Ölçeğin güvenirligine, test-tekrar test yöntemiyle bakılmıştır. Güvenirlik çalışması için 30 baba belirlenmiş ve bu babalara ölçeğin son formu uygulanmıştır. İlk uygulamanın yapıldığı tarihten 4 hafta sonra ikinci bir uygulama yapılmıştır. Bu iki ölçüm arasında elde edilen puanlar arasındaki ilişkiye, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı ile bakılmıştır. Sonuçta, $r = 0,60$ ($P < .05$) düzeyinde ve manidar bir ilişkinin söz konusu olduğu belirlenmiştir.

Güvenirlik çalışması olarak, ayrıca ölçeğin iç tutarlığına bakılmış ve Cronbach Alfa Katsayısı $\alpha = .75$ olarak hesaplanmıştır.

Söz konusu bulgular, ölçeğin güvenilirliğine ilişkin kanıt olarak sunulmaktadır.

Ölçeğin Geçerliliği

Geçerlilik konusundaki yapılan çalışmada Kozan'ın (1983) doğru cevap verme düzeyini belirleyen tekniğinden yararlanılmıştır.

Kozan (1983) davranış bilimleri araştırmalarında sosyal beğenirlik boyutunu ölçen, Türkiye için bir sosyal beğenirlik ölçeği geliştirmiştir. Davranış bilimleri araştırmalarında test, soru kağıdı veya görüşme yöntemiyle toplanan veriler sosyal beğenirliği olan yanıtları vermeleri nedeniyle önemli yanılgılara yol açabilmektedir. Sosyal beğenirlik ölçeği bu yanılgıları kontrol etmeyi amaçlamaktadır.

Sosyal beğenirlik etkisi bir ölçeğin geçerliliği ile ilgili bir sorundur. Bireylerin bir testi doldururken ne ölçüde sosyal beğenirliği olan yanıtlar verme eğiliminde olduğunu ölçmek için, o testin ölçmek istediği özelliği hangi derecede ölçtüğüne dair bilgi verir.

Kamil Kozan (1983) tarafından geliştirilen bu sosyal beğenirlik ölçeği araştırmacı tarafından BRAÖ'nün sosyal beğenirlikten ne kadar etkilendiğini araştırmak için kullanılmıştır. Geçerlilik çalışması için seçilen 30 kişilik baba grubuna açık uçlu soru sorduktan sonra verilen BRAÖ ile birlikte sosyal

beğenirlik ölçeği de verilmiştir. Babaların kendilerini beğenirliği olan davranışlar içinde görme ve gösterme eğilimleri ölçülerek BRAÖ'nün geçerliliğine bakılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, babaların BRAÖ'den aldıkları puanlar ile sosyal beğenirlik ölçeğinden aldıkları puanlar karşılaştırılmıştır. 30 kişiye uygulandıktan sonra elde edilen korelasyon değeri $r = 0.30$ bulunmuştur. Bu da .05 düzeyinde anlamsız olduğu için ölçeğin geçerliliğine kanıt olarak düşünülebilir. Ayrıca bu sonuç, BRAÖ'nün sosyal beğenirlik faktöründen etkilenmediğini gösterir.

Ölçeğin Puanlanması

Ek-II'de görüldüğü gibi uygulamaya hazır hale getirilen 25 maddelik ölçekte, maddelerin karşısına deneklerin yargılarını belirtecekleri 5 basamak bulunmaktadır. Bu basamaklar 1- Hiç Uygun Değil, 2- Pek Uygun Değil, 3- Kararsızım, 4- Kısmen Uygun, 5- Tamamen Uygun şeklindedir.

Likert türü ölçeklerde ölçeği cevaplayacak deneklerin "evet" deme eğilimlerini dengelemek amacıyla maddelerin yarısını negatif olarak düzenlemek genellikle başvurulan bir yoldur (Kağıtçıbaşı, 1976). Bu yolla bazı deneklerin madde üzerinde yeterince düşünmeden işaretleme yapması sonucunda ortaya çıkabilecek aşırı uç puanların oluşması da önlenabilmektedir. Olumlu maddeler 1'den 5'e doğru, olumsuz maddeleri ise 5'ten 1'e doğru puanlanmıştır. Ölçeğin olumsuz maddeleri sırasıyla şunlardır: 2,4,8,11,12,16,20,22,23,24,25. Diğer maddeler olumludur.

UYGULAMA

Seçilen bir grup ergene Özgen tarafından geliştirilmiş olan Genç Anababa Çatışma Ölçeği Babalar Formu uygulanmıştır. Bu uygulama sonucunda, ortalamanın bir standart sapma sağında ve solunda yer alan gruplar, çatışma düzeyinin yüksek ve düşük olduğu gruplar olarak belirlenmiştir. Ortalamanın altında puan alan ergenler babalarıyla düşük düzeyde çatışan, ortalamanın üzerinde puan alan ergenler ise babalarıyla yüksek düzeyde çatışan grubu oluşturmuşlardır. Her iki gruptaki ergenlere ve babalarına BRAÖ uygulanmıştır.

Uygulama süresi 10-15 dakikadır. Uygulama, ergenlere rehberlik saatinde sınıflarında yapılmıştır. Babalarına ise çocukları aracılığıyla gönderilmiş ve babalar tarafından doldurulduktan sonra yine çocuklar tarafından geri getirilmiştir. Ayrıca 76 babadan 74'üne telefonla ulaşılmış, ölçme aracı hakkında bilgi verilmiştir. 2 babaya, telefonları olmadığı için posta yolu ile bilgi verilmiştir..

VERİLERİN ANALİZİ

Yukarıda belirtilen şekilde toplanan verilere çift yönlü varyans analizi (2X2'lik desen) uygulanmıştır.

İki yönlü varyans analizi, iki bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkilerinin birlikte incelenmesine olanak veren bir araştıma

deseninde kullanılmaktadır. Bu analiz ile bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenlere temel etkilerinin yanı sıra ortak etkilerinin de anlamlılığının test edilmesi mümkündür. İki boyutlu varyans analizinde temel etki testi, faktörlerin satır ya da sütundaki kenar ortalamaları arasındaki farkların testidir. Bir temel etki diğer faktör dikkate alınmadığında oluşan etkidir. Ortak etki ise, bir faktörün etkisinin, diğer faktörün farklı düzeylerinde farklılaşıp farklılaşmadığını test eder. (Akt. Büyüköztürk, 1997)

Bu çalışmada faktörlerden biri çatışma durumu (yüksek düzeyde çatışan ve düşük düzeyde çatışan), diğeri denek türüdür (genç ve baba). Her iki faktörde de iki düzey bulunmaktadır. Araştırmada, söz konusu iki faktörün Babalık Rolü Algı Ölçeği'nden alınan puanlar üzerinde temel etkileri ile ortak etkilerinin anlamlı olup olmadığını saptamak amacıyla, yukarıda açıklanan iki yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Faktörlerin temel etkilerinin yanısıra ortak etkisi de vardır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın hipotezlerini test edilmesi sonucu ortaya çıkan bulgular dile getirilmiştir.

Babalarıyla yüksek düzeyde çatışan ve düşük düzeyde çatışan gençler ile bu gençlerin babalarının babalık rolü algı ölçeğinden (BRAÖ) aldığı puanların aritmetik ortalamaları Tablo I'de sunulmuştur.

Tablo I

Deneklerin BRAÖ'den Aldıkları Puanların Aritmetik ortalamaları

	Babalar	Gençler	Toplam
Yüksek düzeyde çatışan	n= 34 \bar{X} = 89 ss=14	n= 38 \bar{X} = 95 ss=11	n= 72 \bar{X} = 92 ss=12.5
Düşük düzeyde çatışan	n= 36 \bar{X} = 105 ss=11	n= 38 \bar{X} = 107 ss=12	n= 74 \bar{X} =106 ss=11.2
Toplam	n= 70 \bar{X} = 97 ss=12.5	n= 76 \bar{X} =101 Ss=11.5	

Tablo I'de görüldüğü gibi BRAÖ'den babalarıyla yüksek düzeyde çatışan gençlerin aldığı puanlar ($n=38$, $\bar{X}=95$, $ss=11$), babalarının aldığı puanlara ($n=34$, $\bar{X}=89$, $ss=14$) oranla daha yüksektir. Babalarıyla düşük düzeyde çatışan gençlerin aldığı puanlar ise ($n=38$, $\bar{X}=107$, $ss=12$) babalarının aldığı puanlara ($n=36$, $\bar{X}=105$, $ss=11$) oranla daha yüksektir. Diğer yandan babalarıyla düşük düzeyde çatışan gençlerin aldığı puanlar ($n=38$, $\bar{X}=107$, $ss=12$) babalarıyla yüksek düzeyde çatışan gençlerin aldığı puanlara ($n=38$, $\bar{X}=95$, $ss=11$) oranla daha yüksektir. Ayrıca düşük düzeyde çatışan gruptaki babaların aldığı puanlar ($n=38$, $\bar{X}=107$, $ss=11$) yüksek düzeyde çatışan gruptaki babaların aldığı puanlara ($n=34$, $\bar{X}=89$, $ss=14$) oranla daha yüksektir. Ancak bu farklılıkların anlamlı olup olmadığı Tablo II'de analiz edilmiştir.

Tablo 2
Deneklerin BRAÖ'den Aldıkları Puanlar İçin Yapılan ANOVA Sonuçları

		Sd	Kareler toplamı	Kareler ortalaması	F
BRAÖ	Denek Türü (A)	1	679,69	679,69	4,507*
	Çatışma (B)	1	6727,20	6727,20	44,606*
	Ortak Etki AxB	1	175,58	175,58	1,164
	Hata	142	21415,78	150,815	
	Toplam	145	28998,25	7733,285	

* $p < .05$

Tablo II'de görüldüğü gibi hem denek türleri (babalar ve gençler) arasında ($F=4.507$, $P<.05$) hem de yüksek düzeyde çatışan ve düşük düzeyde çatışan denekler arasında ($F= 44.606$, $P<.05$) anlamlı bir farklılık bulunmasına rağmen ortak etkinin anlamsız ($F= 1.164$ $P>.05$) olduğu bulunmuştur. Ortak etkinin anlamlı olması için A faktörünün (denek türü), B faktörünün (çatıma durumu) bir düzeyine ilişkin gözeneklerine ait ortalama değerleri arasında gözlenen farkın B faktörünün diğer düzeylerinden farklı olması gerekir. Diğer bir ifadeyle bu iki faktördeki değişimin farklı yönlerde olması ortak etkinin anlamlı olmasını doğurur. Ancak bu çalışmada iki faktördeki değişimin aynı yönde oluşu, ortak etkinin anlamlı olmamasına yol açmaktadır.

Tablo II'deki bulgular bize şunu göstermektedir: Tablo I'de görülen babalara ait babalık rol algısı puanlarının ortalaması ($\bar{X}=97$) ile gençlere ait babalık rol algısı puanlarının ortalaması ($\bar{X}=101$) arasında, gençlerin lehine anlamlı bir farklılık vardır. Yine Tablo I'de görülen yüksek düzeyde çatışan babalara ve gençlere ait babalık rol algısı puanlarının ortalaması ($\bar{X}=92$) ile düşük düzeyde çatışan babalara ve gençlere ait babalık rol algısı puanlarının ortalaması ($\bar{X}=106$) arasında, düşük düzeyde çatışan grubun lehine anlamlı bir farklılık vardır.

Yorum, araştırmanın hipotezleri sırasıyla ele alınarak yapılmıştır.

Veri analizleri sonucunda değişkenler arasındaki temel etkiler anlamlı, ortak etki ise anlamsız bulunmuştur. Bu sonuç 1. ve 2. hipotezin doğrulandığını, 3. hipotezin ise doğrulanmadığını göstermektedir.

1. hipotez olan "Babalarıyla yüksek düzeyde çatışan ve düşük düzeyde çatışan gençler ile bu gençlerin babalarının babalık rolünü algılamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır" şeklinde ifade edilen hipotez doğrulanmıştır. Bu bulgu kuşaklar arası farklılıktan kaynaklanan bir fark olduğunu göstermektedir. Gençlerin babalık rolü algısının babalarına göre daha modern olduğu görülmektedir. Ayrıca bu gençlerin babalarına göre daha idealist, babaların ise çocuklarına göre daha gerçekçi oldukları söylenebilir.

2. hipotez olan "Babalarıyla yüksek düzeyde çatışan gençlerin ve babalarının babalık rolü puanları ile babalarıyla düşük düzeyde çatışan gençlerin ve babalarının babalık rolü algı puanları arasında anlamlı bir farklılık vardır" şeklinde ifade edilen hipotez de doğrulanmıştır. Düşük düzeyde çatışan gruptaki hem babaların hem de çocukların babalık rolü algı puanları yüksek düzeyde çatışan gruptaki baba ve çocukların puanından daha yüksek çıkmıştır.

Bu hipoteze ilişkin bulguları dikkate aldığımızda, düşük düzeyde çatışan gruptaki hem babaların hem de çocukların babalık rolü algı puanları yüksek düzeyde çatışan gruptaki baba ve çocukların puanından daha yüksek çıkmıştır. Bu sonucun doğrudan babalardan veya doğrudan gençlerden kaynaklandığını söylemek uygun gözükmemektedir. Baba-ergen arasında çatışma varsa, hem babaların hem de ergenlerin babalık rol algılarının yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Bu çerçevede, baba-genç arasında genel

olarak uyumun olmadığı grupta “rol algısı konusunda da yetersizlik söz konusudur” diyebiliriz.

Yapılan araştırmalar baba-ergen çatışmasının olmadığı veya az olduğu ailedeki baba-çocuk ilişkisinde, anlamaya ve açıklamaya yönelik bir tutumun hakim olduğunu göstermektedir (Donenberg ve Nelson, 1993; Kandel ve Lesser 1972). Bir diğer araştırmada ise, kaliteli bir iletişimin ve gencin özerkliği dikkate alınarak ayarlanmış fonksiyonel bir kontrolün, baba çocuk ilişkisinde çatışmanın azlığıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir (Barber 1994). Araştırma sonuçları çatışmanın az olduğu durumlarda baba-çocuk ilişkisinin iyi olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde araştırmamızın bulguları da, çatışmanın az olduğu ailelerde baba ve ergenlerin babalık rol algısının daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre, baba-çocuk ilişkisi iyi olduğunda, hem babaların hem de gençlerin babalık rol algılarının daha kaliteli olduğunu düşünebiliriz.

Tezimizin giriş bölümünde değinilen bazı araştırmalarda, çocuğun disiplininde, geleneksel değerlerin çocuğa aktarılmasında ve onun toplumsallaşmasında babanın önemli rol oynadığı belirtilmişti (Coltrane, 1990; Broenstein ve Cowan 1987; Lamb 1997). Benzer şekilde bazı araştırma bulguları, babanın, bebeklik döneminden itibaren kız ve erkek çocuğuna yaklaşımının anneye oranla daha farklı olduğunu, erkek çocuğuna daha çok ilgi gösterdiğini, onunla fiziksel oyunlara daha çok girdiğini göstermektedir (Parke ve O’levy 1976; Barunch ve Barnett, 1987; Dipietro, Jaclin ve Maccoby, 1984; Bellinger 1981). Bu bilgiler ışığında, babaların,

çocuklarının toplumsallaşmasına babalık rolü açısından katkıda buldukları ileri sürülebilir. Araştırmamızın sonucunda da, çocuğuyla düşük düzeyde çatışan grupta yer alan ve babalık rolü algı puanı yüksek olan babaların, çocuklarının babalık rolü algı puanları yüksek bulunmuştur. Bu babalar, babalık rolü açısından çocuklarına iyi model oldukları için, çocuklarının da babalık rolüne ilişkin olumlu düşüncelere sahip oldukları söylenebilir.

Düşük düzeyde çatışan gruptaki babaların, çocuklarının sadece toplumsallaşmasında değil, sosyo-duygusal gelişimlerine de yüksek düzeyde çatışan gruptakilere oranla daha çok katkıları olacağı beklenir. Yapılan araştırmalar, babanın çocuğunun yaşantısına aktif bir şekilde katılmasının, çocuğuyla yakın bir ilişki kurup demokratik bir tutum içerisinde olmasının, hem çocuğun sosyo-duygusal gelişimi açısından önemli olduğunu hem de baba ergen arasında çatışmanın ortaya çıkmasını engellediğini göstermektedir (Coltrone, 1995; Barber 1994; Lamb, 1977). Bu çerçevede, babanın çocuğunun yaşantısına aktif olarak katıldığı, baba-çocuk arasındaki iletişimin iyi olduğu ailede, ergenin babalık rolünü iyi algıladığı düşünülebilir. Ergenin babalık rolünü olumlu algıladığı, çatışmadan uzak bu atmosferin de gencin sosyo-duygusal gelişimi için etkili olduğu söylenebilir. Sonuç olarak, babalık rol algısının yüksek olduğu gruptaki ergenlerin babalarıyla ilişkilerinin, ergenin sosyo-duygusal gelişimine katkıda bulunduğu söylenebilir.

3. hipotez olan "Çatışma durumu ile (Yüksek düzeyde çatışan-düşük düzeyde çatışan) denek türünün (Babalar-gençler), Babalık Rolü Algı Ölçeği'nden alınan puanlar üzerinde ortak etkisi vardır" şeklinde ifade edilen

hipotez doğrulanmamıştır. Buna dayalı olarak, çatışmanın düşük veya yüksek olmasının, baba ve genç olmaya göre farklılık göstermediği söylenebilir. Bir başka deyişle, babalar ve gençlerin Babalık Rolü Algı Ölçeği'nden aldıkları puanların çatışma durumundan bağımsız olduğu ileri sürülebilir.

Ailedeki ortak kültürün, sonuçların bu yönde çıkmasıyla ilişkili olduğu söylenebilir. Çünkü evde tüm aile bireylerince paylaşılan bir ortak kültürün olduğunu ve bu ortak kültürü paylaşan anababalar ve çocukların duygusal ve düşünsel anlamda benzerlik gösterdiğini otaya koyan araştırma bulguları söz konusudur (Bradshaw, 1995; Hortaçsu, 1997). Cüceloğlu (1993), her bireyin, kendi benlik tanımlaması içerisinde ailenin tüm düzenini yansıttığını, koşul ve olanakları kendi bildiği türden yaratarak, aile içindeki rollerin kuşaktan kuşağa yinelenmesini sağladığını belirtmektedir. Bu bilgilere dayanarak, aile içindeki ortak kültürden dolayı, hem babalarıyla yüksek düzeyde çatışan hem de düşük düzeyde çatışan gençlerin babalık rolünü babalarının algılayışına benzer şekilde algıladığı söylenebilir. ayrıca, baba-genç arasında çatışmanın yüksek düzeyde olduğu ailelerde, bu çatışmanın düşük olduğu ailelere oranla daha sağlıklı bir iletişim ortamının var olduğu düşünülebilir.

İçinde bulunduğu gelişim döneminden dolayı çatışmaya eğilimli olan ergen babasıyla da çatışmaya girebilmektedir. Hatta belirli ölçüde çatışmanın olması sağlıklı bir durumun işareti olarak görülmektedir. Örneğin Ishii-Kuntz'un (1994), ABD ve Japonya'da yaptığı araştırmada, çocukluğundan itibaren demokratik bir ortamda düşüncelerini rahatça ifade etmeyi ve hakkını

savunmayı öğrenen Amerikalı gençler ile babaları arasında çok sık olmasa da çatışma olduğunu, diğer yandan babanın sözünden çıkılmadığı katı geleneksel değerler içinde büyüyen Japon gençler ile babaları arasında ise çatışma olmadığı bulunmuştur. Araştırmacı, Japon genç ve babası arasında hiç çatışma olmamasını sağlıklı bir durum olarak nitelendirirken, Amerikalı genç ile babası arasında oluşan çatışmaların, çocuğun gelişimi açısından sağlıklı olduğunu belirtmektedir.

Ancak burada sözü edilen çatışma, fırtınalı bir dönem olan ergenlikte, baba-genç arasında ortaya çıkan olağan çatışmanın ötesinde, sağlıklı bir durumun işareti olan çatışmadır.

Babasıyla yüksek düzeyde çatışan ve düşük düzeyde çatışan gençlerin babalık rolünü babalarıyla benzer algıladığını gösteren bu bulgular toplumsallaşma ile de açıklanabilir. Bradshaw (1995), anababanın, çocuğun gelişimi boyunca kendi değerlerini çocuğuna aktardığını, uzun yıllar devam eden bu aktarımın sonucunda çocuğun anababasının değerlerini içselleştirip, onlar gibi düşünmeye ve davranmaya başladığını ifade etmektedir. Bu bilgiye dayanarak, araştırmamızın sonucunu, toplumsallaşma süreci boyunca babasıyla özdeşim kuran çocuğun babalık rol algısı konusunda da babalarıyla özdeşim kurdukları şeklinde yorumlayabiliriz.

Babalık rolüne ilişkin olarak kişinin ne derece babasıyla özdeşleştiği, kendi çocuğuyla olan ilişkisinde de ortaya çıkmaktadır. Ancak bu konuda iki farklı araştırma bulgusu vardır: Daly (1993) tarafından ABD'de yapılan araştırmada babaların, kendilerini çocuklarının yaşantısına kendi babalarına

oranla daha çok katılıyor olarak algıladıkları belirlenmiştir. Araştırmadaki pek çok erkek için kendi babalarının yeterli bir rol modeli olmaması, bir babanın nasıl olması gerektiğine dair kuşaklararası farklılık sonucudur. İyi bir baba modelinden yoksun olan erkekler kendi çocuklarına babalığa ilişkin model olurken kendi babalarının yetersizliğini çocuklarının sorumluluğunu daha çok alarak kapatmaya çalışırlar.

Lamb (1997) ise bunun aksini iddia etmektedir. Ona göre çocuk bakımına ilişkin tutum ve davranışlar erkeğin kendi anababası ve eşiyle ilişkisinden farklı etkilemektedir. Bugün pek çok orta yaş erkek 1950'li yıllarda çocuk bakımına katılmayan ve uzak olan geleneksel babalar ile büyütülmüştür. Böylece bu babalar davranışlarına temel olabilecek iyi bir baba modeline sahip olamamıştır. Ayrıca erkekler kendi babalarından önemli ölçüde farklı şekilde hareket ettiklerinde anksiyete yaşayabilecekleri için babalık görüşlerini önemli ölçüde değiştirmeye gönülsüz olabilirler.

Araştırma bulgularının ikinci görüşle paralellik gösterdiği görülmektedir. Buna göre gençler babalarıyla çatışsa bile babalarının sahip olduğu babalık rolünü benimsemekte ve babalık rolüne dair düşünceleri, babalarınıninkinden çok farklı olmamaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, bu araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak, sonuç ve öneriler sunulmuştur.

SONUÇ

Bu araştırmada, aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

Babalar ve gençler arasında, babalık rolünü algılama açısından anlamlı bir farklılık vardır ve gençlerin babalık rolü algı puanı, babalarinkinden daha yüksek bulunmuştur.

Aralarındaki çatışma düzeyi yüksek olan babalar ve gençler ile çatışma düzeyi düşük olan babalar ve gençler arasında, düşük olan grubun lehine anlamlı bir farklılık vardır. Çatışma düzeyinin yüksek olduğu grubun babalık rolü algı puanı, çatışma düzeyinin düşük olduğu grubun puanına oranla daha düşük bulunmuştur.

Çocuklarıyla çatışma düzeyi yüksek olan babalarla, çatışma düzeyi düşük olan babaların arasında; babalarıyla çatışma düzeyi yüksek olan gençlerle, çatışma düzeyi düşük olan gençler arasında; babalarıyla çatışma düzeyi yüksek olan gençlerle, babaları arasında; babalarıyla çatışma düzeyleri düşük olan gençlerle babaları arasında babalık rolü algısı açısından anlamlı bir farklılık yoktur.

ÖNERİLER

- 1- Aynı araştırmanın benzer varyasyonlarında, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyler dikkate alınabilir. Bu araştırmanın bulgularıyla, sosyo ekonomik ve kültürel düzeyin babalık rol algısını nasıl etkilediği belirlenebilir.
- 2- Aynı araştırma, ergenleri kız ve erkek olarak gruplara ayırarak yapılabilir. Bu araştırmanın bulgularıyla cinsiyet farklılığının babalık rol algılayışını nasıl etkilediği belirlenebilir.
- 3- Benzer bir araştırmayla ergenlerin, babalık rolünü algılayışlarıyla annelik rolünü algılayışları karşılaştırılabilir. Böylece, ergenlerin babalık ve annelik rolünü benzer ve farklı algıladıkları noktalar saptanabilir.
- 4- Bu araştırmada sadece Bilecik İlindeki ergenler ve babalarla çalışılmıştır. Gelecekte yapılacak araştırmalarda, Türkiye'nin farklı bölgelerindeki illerde yaşayan ergenler ve babalar üzerinde çalışılabilir.
- 5- Anababa okullarında, bu ve benzer araştırma sonuçları, babalara verilecek eğitimlerin planlanmasında dikkate alınmalıdır.

KAYNAKÇA

Abadan-Unat, N. (1982) **Toplumsal Değişim ve Türk Kadını: Türk Toplumunda Kadın**. Derleyen Abadan-Unat ve ark. Araştırma, Eğitim. Ekim Yay. S. 1-32.

Adams, J.F. (1995) **Ergenliği Anlamak** Der. B. Onur. İstanbul: İmge Yayınları.

Akende, A. (1994) What meaning and effect does fatherhood have in child development. **Early Child Development and Care**, 10, 52-58.

Amaro V. ve Ware, G. (1986) Adolescents perception of aspects of the home environment and their attitudes toward parents, self and external authority. **Adolescence**, 21(18), 191-203.

Amato, P. (1989) Family processes and competes of adolescents and primary school children. **Journal of Youth and Adolescence**, 18(1), 39-43.

Archer, J. ve Llyon, B. (1982) **Sex and gender**. Cambridge: University of Cambridge.

Astone, N.M. ve Mclanahan, S.S. (1991) Family structure parenting practices and high school completion. **American Sociological**, 56, 309-32,

Basen, M.J.; Morris, P.B. ve Rogers, C.S. (1992) Identity consequences of attachment to mother and fathers among late adolescents
Journal of Research on Adolescence, 2, 187 -204.

Basow, J. (1992) **Gender Stereotypes and Roles**. Belmont California.

Baumrind, D ve Black, A.A. (1967) Socialization practices associated with dimension of competence in preschool boys and girls. **Child Development**, 38, 291-327.

Bellinger, D. (1982) Sex differences in parental directives to young children.
Sex Roles, 8, 1123-1139.

Belsky, J. (1981) Early human experience: A family perspective
Developmental Psychology, 17, 3-23.

Belsky, J.; Spanier, B. ve Rovine, M. (1983) Stability and change in marriage across the transition to parenthood. **Journal of Marriage and the Family**, 48, 567-583.

Belsky, J. ; Gillstrap, A. ve Rovine, M. (1984) The Pennsylvania infant and family development project. I. Stability and change in mother infant and father infant II. Interactions in a family setting at one, three and nine months. **Child Development**, 55, 692-705.

Belsky, J. ve Isebella, R.A. (1985) Marital and parent-child relationship to the family of origin and marital change following the birth of a baby. **Child Development**, 56, 342-349.

Belsky, J. ve Hawkins, A.J. (1989) The role of father involvement in personality change in men across the transition to parenthood. **Family Relations**, 38, 378-384.

Belsky, J. ve ark. (1991) Patterns of marital change and parent-child interaction. **Journal of Marriage and the Family**, 53, 487-498.

Belsky, J. ve Volling, B. (1991) Multiple determinants of father involvement during infancy in dual-earner and single-earner families. **Journal of Marriage and the Family**, 38, 378-384.

Biernat, M. ve Wortman, C.B. (1991) Sharing of home responsibility between professionally employed women and their husbands. **Journal of Personality and Social Psychology**, 60(6), 844-860.

Bilen, M. (199?) **Sağlıklı insan ilişkileri**. Ankara: Armoni Ltd. Şti.

Blankenhorn, D. (1995) **Fatherless America :Confronting our most urgent social problem**. USA: Pennsylvania Harper Collins Publishers.

Bronstein, P. ve Cowan, C.P. (1988) **Fatherhood today men's changing role in the family**. Canada: John Wiley and Sen. Inc.

Brown, J.E. ve Mann, L. (1990) Relationship between family process and decision making of adolescent. **Journal of Adolescence**, 13, 25-37.

Clarke-Stewart, K.A. (1978) And dady makes three; The father's impact on mother and young child. **Child development**, 49, 466-478.

Clarke-Stewart, K.A. ve Barber, K.B. (1994) Adolescents in postdivorce and always-married families: self-esteem and perceptions of father's interest. **Journal of Marriage and The Family**, 56, 608-614.

Cohen, T.F. (1987) Remaking men. **Journal of Family Issue**, 8(1), 53-76.

Coltrane, S. (1988) Father-child relationships and status of women. A cross-cultural study. **American Journal of sociology**, 93(5), 1060-1095.

Coltrane, S. (1990) Birth timing and division of labour in dual-earner families. **Journal of Family Issues**, 11(2), 157-181.

Coltrane, S. (1995) **The future of fatherhood: Social, demographic and economic influence on men's family involvement in W.**

Marsiglio, Fatherhood contemporary theory, research and social policy. Thousand Oaks, California Sage.

Coser, A. ve ark. (1983) **Introduction to sociology.** New York: Harcourt Brace Jovanovich.

Coverman, S. (1985) Explaining husbands participation in domestic labour. **Sociological Quarterly**, 26, 81-97.

Cowan, C. ve Cowan, P. (1988) Who does what when Partners become parent's: implications for men, women and marriage. **Marriage and Family Review**, 3(4), 105-131.

Cox, M.J. ve Paley, B. (1997) Families as systems. **Annual Review Psychology**, 48, 243-267.

Crouter, C A. ve ark. (1987) Process Underlying father involvement in dual-earner and single earner families. **Developmental Psychology**, 23(3), 431-440.

Crouter, C.A. ve Jenkins,P. M. (1990) Men's Provider Role Attitudes. **Journal of Family Issues**, 11(2), 136-156.

Cüceloğlu, D. (1993) **Yeniden İnsan İnsana.** İstanbul: Remzi Kitapevi.

Daly, K. (1995) Reshaping Fatherhood. **Journal of Family Issues**,14(4), 510-530.

Demirci, P. (1997) **Ailede Çocuğa Yönelik Şiddet**. Yayınlanmamış Lisans Tezi Konya: Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi.

Deutch, A. Lussier F. ve Servis R. (1993) Husbands at home; Predictors of paternal participation in childcare and housework. **Journal of Personality and Social Psychology**, 65(6), 1154-1166.

Donenber, C.R. ve Nelson, D. (1993) **Family interaction and child psychopathology**. Paper presented at the meeting of the society for research in child. Development New Orleans LA March. 25-28.

Dökmen, Ü. (1995) **Sosyometri ve Psikodrama**. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Eagly, A.H. ve Steffer, V.J. (1984) Gender stereotypes stem from the distribution of women and men into social roles. **Journal of Personality and Social Psychology**, 46(4), 735-754.

Easterbrooks, M.A. ve Goldberg, N.A (1984) Toddler development in the family impact of father involvement and parenting characteristics. **Child Development**, 55, 710-752.

Ehrensaft, D. (1987) **Parenting together men and women sharing the care of their children**. New York: Free Press.

Ekşi, A. (1990) **Çocuk, genç, anababalar**. İstanbul: Bilgi yayınevi.

Elder, G.H. ve ark. (1995) Inner-city parents under economic pressure: perspectives on the strategies of parenting. **Journal of Marriage and the Family**, 57(3), 771-784.

Entwisle, D.R. ve Doering, S. (1988) The emergent father role. **Sex Roles**, 18(3/4), 119-141.

Erikson, E. (1963) **Childhood and Society**. New York: Marta.

Eversoll, D. (1979) The changing father role. **Adolescence**, 14(55), 535-543.

Evans, C. (1996) **Düşük sosyo-ekonomik örneklemlili Türk babaların rollerine yönelik tutumları ve katılımları**. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

Fagot, B. (1976) The influence of sex of child on parents reactions to toddler children. **Child Development**, 49, 459-467.

Feldman, S.S., Nash, S.C. ve Aschenbrenner, B.C. (1983) Antecedents of fathering. **Child Development**, 54, 1628-1363.

Fiebert, M.S. ve Meyer, M.W. (1997) Gender stereotypes a bias against men. **The Journal of Psychology**, 407-410.

Fielde, T. (1978) Interaction patterns of primary version secondary caretaker fathers. **Development Psychology**, 14, 183-185.

- Flanagan, C.A. (1990) Change in family work status effects on parent-adolescent decision making. **Child Development**, 61, 163-167.
- Forehand, R. (1993) Interperantal conflict and paternal visitation following divorce. **Child-Study Journal**, 20 (3), 193-202.
- Galambos, N.L. and Almedia, D.M. (1992) Does parent-adolescent conflict increase in early adolescence. **Journal of Marriage and the Family**, 54, 737-747.
- Galambos, N.L. ve ark. (1995) Parent's work overload and problem behavior in young adolescent. **Journal of Research on Adolescence**, 5 (2), 201-203.
- Garrett, S. (1992) **Gender**. New York: Reutledge Londer .
- Gehring, T.M. ve ark. (1988) **Conflict in families of adolescents: the impact on cohesion and power structures**. Paper presented at the annual meeting of the society for research on adolescence. 2nd, Alexendra VA, March, 25-27.
- Geçtan, E. (1994) **İnsan Olmak.**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Green, M. (1976) **Fathering**. New York: McGraw-Hill.

Greenberger, E. ve O'neil, R. (1994) Patterns of commitment to work and parenting. Implication for role strain. **Journal of Marriage and the Family**, 56, 101-118.

Grosman, F.K.; Pollack, W.S. ve Golding, E. (1988) Fathers and children; predicting the quality and quantity of fathering. **Developmental Psychology**, 24(1), 82-91.

Haddad, T. ve Lam, L. (1988) Canadian families men's involvement in family work: a case study of immigrant men in Toronto. **International Journal of Comparative Sociology**, 39,(3-4), 269-281.

Hall, J.A. (1987) Parent-adolescent conduct an empirical review. **Adolescence**, 22(88),

Handy, S. ve ark. (1991) Ethnic differences in adolescent self-poisoning : a comparison of Asians and Caucasian groups. **Journal of Adolescence**, 14. 157-162.

Harris, K.M. ve Morgan, S.P. (1991) Fathers, sons and daughters differential paternal involvement in parenting. **Journal of Marriage and the Family**, 53, 531-544.

Hawking ve ark. (1993) Rethinking father's involvement in child care. **Journal of Family Issues**, 14(4), 531-549.

Heath, D.H. (1976) Competent fathers : Their personalities and marriages.
Human Development, 19, 26-39.

Hoffman, L. (1974) The effect of maternal employment on the child : a review
of the research. **Development Psychology**, 10 March, 204-
228.

Ho, Y.F. ve Kong, T.K. (1984) Intergenerational comparison of child rearing
attitudes on practices in Hong-Kong. **Development
Psychology**, 20, 1004-1016.

Hollier, E.A. (1988) **Parenting adolescent children in nondivorced and
remarried families**. Presented at the annual meeting of the
southern Psychology Association. pp 33.

Hood, A. (1986) The provider role: its meaning and measurement. **Journal
of Marriage and the Family**, 48, 349-359.

Hortaçsu, N. (1997) **İnsan İlişkileri**. İmge Kitabevi.

Ishii-Kuntz, M. (1994) Paternal involvement and perception toward father's
roles. **Journal of Family Issues**, 15(1), 30-46.

Jacson, S. (1987) **Great Britain in Michael E. Lamb, the father's role:
Cross cultural perspectives**. Hillsdale NJ: Erbaum..

Jaclin, C.N.; Diepietro, J. ve Maccoby, E.E. (1984) Sex- typing behavior and sex typing pressure in child-parent interaction. **Archives of Sexual Behavior**, 13(5), 76-82.

Johnson, D.W. ve Johnson, F.P. A (1991) **Joining Together: Group Theory and Group Skills**. USA: Allyn and Bacon Publishers.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1981) **Çocuğun değeri: Türkiye’de değerler ve doğurganlık**. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi. İ.B.F. yayını.

Kail, R.V. ve ark. (1986) **Developmental Psychology**. Prentice Hall. A division of Simon and Schuster. Englewood cliffs.

Kessler, R.C. ve McRae, J.A. (1982) The effect of wives employment on the mental health of married men and women. **American Sociological Review**, 47, 216-227.

Kongar, E. (1995) **Türkiye’nin Toplumsal Yapısı**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kıray, M. (1985) Metropolitan city and the changing family in T. Erder (ed). **Family in Turkish society**. Ankara: Turkish social science Association.

Krampe, E.M. ve Fairweather, P.D. (1993) Father Presence and Family Formation. **Journal of Family Issues**, 14(4), 572-591.

- Kuyaş, N. (1982) Female labor power relations in the urban Turkish family in Ç. Kağıtçıbaşı (ed). **Sex roles, family and community in Turkey**. Bloomington, Indiana: Indiana University Press.
- Lamb, M.E. (1977) Fathers-infant and mother infant interaction in the first year of life. **Child Development**, 48, 167-181.
- Lamb, M.E.; Pleck, J.H. and Levine, J.A. (1977) **The role of the father in child development: Advances in clinical child psychology**. Vol. 8, New York and London: Plenum Press
- Lamb, M.E. ve ark. (1985) Paternal behavior in humans. **American Zoologist**, 25, 883-894.
- Lamb, M.E. (1997) **The Role of the Father in Child Development**. New York: John Wiley and Sons.
- Langlois, J.H. ve Downs, A.C. (1980) Mothers fathers and peers as socialization agents of sex typing play behaviors in young children. **Child Development**, 51, 1237-1247.
- Lau, S. ve Cheung, P.C. (1987) Relations between Chinese adolescents perception of parental control and organization and their perception of parental worth. **Development Psychology**, 23(5), 726-729

LaRossa, R. (1988) Fatherhood and social change. **Family Relations**, 37, 451-457.

Lempers, J.D.; Lempers, D.C. ve Simons, R.L. (1989) Economic hardship, parenting, and distress in adolescence. **Child Development**, 60, 25-39.

Levy-Shift, R. ve Israelashvili, R. (1988) Antecedents of fathering. Some further exploration. **Developmental Psychology**, 24, 434-440.

Lewis, R. ve Pleck, J. (1979) Men's roles in the family coordinator. **Family Coordinator**, 28, 121-129

Liebert, R.M. ve ark. (1977) **Developmental Psychology**. New Jersey: Prentice Hall.

Lindlsey, E.W.; Mize, J. ve Pettit, G.S. (1997) Differential play patterns of mothers and fathers of sons and daughters: implications for children's gender role development. **Sex Roles**, 37(9-10), 643-661

Maccoby, E. ve Martin, J. (1986) **Socialization in the context of the family: parent-child interaction**. Hand Book of child Psychology
New York: John Wiley & Son

Margolis, G. ve Patterson, G.R. (1975) Differential consequences provided by mother and fathers for their sons and daughters. **Developmental Psychology**, 11, 537-538.

McDonald, C.W. (1982) Parental power perceptions in the family. **Youth and society**, 14, 3-31.

McHale, S.M. ve Huston, T.L. (1984) Men and Women as parents: sex role orientations, employment and parental roles with infants. **Child Development**, 55, 1349-1361.

Metcalf, K. And Gair, E.L. (1987) Patterns of middle-class parenting and adolescent underachievement. **Adolescence**, 22(88), 919-929

Meyer, M.F. ve Fiebert, M.S. (1997) Gender stereotypes a bias against men. **The Journal of Psychology**, 131, 408-410.

Mitchell, M.E. ve Rosental, D.M. (1992) Suicidal adolescents family dynamics and the effects of lethality and hopelessness. **Journal of Youth and Adolescence**, 21(1), 221-230.

Model, S. (1981) Housework by husbands. Determinants and implications. **Journal of Family Issues**, 2, 225-237.

Montemayor, R. (1982) The Relationship between parent adolescent communication and amount of time adolescent spent alone

with parents and peers. **Child development**, 53, 1512-1519.

Montemayor, R. (1984) Maternal employment and adolescent's relations with parents, siblings and peers. **Journal of Youth and Adolescence**,13(6), 543-557.

Mussang, P. (1987) The changing role of Swedish father in Michael Lamb (ed) **The father's role: cross-cultural perspectives**. Hillsdale NO Erbaum.

Nirun, N. (1994) **Aile ve Kültür**. Kültür Merkezi Yayınları, Sayı:73.

Noller, P. ve Bagi, S. (1985) Parent-adolescent communication. **Journal of Adolescence**, 8, 125-144.

Nugent, K. (1991) Cultural and psychological influences on the father's role in infant development. **Journal of Marriage and the Family**, 53, 475-485.

Parke, R.D. ve O'levy, S.E. (1976) **Father-mother-infant interaction in newborn in a changing world**. Vol. 2 Social an environmental Issues Hillsdale NS: Elbaum.

Parke, R.D. (1981) **Fathers**, Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Parke, R.D. ve Hetherington, E.M. (1993) **Child Psychology**. New York: McGraw-Hill.

Peterson, R.R. ve Gerson, K. (1992) Determinants of responsibility for childcare arrangement among dual earner couples. **Journal of Marriage and the Family**. 54, 527-536.

Pleck, J. (1979) Men's-family work. **Family Coordinator**, 28, 473-480.

Pleck, J. (1985) **Working wives/working husbands**. Beverly Hills, C.A. Sage.

Phares, V. (1993) Perceptions of mothers and father's responsibility for children's behavior. **Sex Roles**, 29(5), 11-12.

Popenoe, D. (1993) Parental androgyny. **Society**, September-October, 5-11.

Radin, N. (1981) Child rearing fathers in intact families. **Merrill-Palmer Quarterly**, 27, 489-514.

Radin, N. ve Goldsmith, R. (1985) Caregiving fathers of preschoolers: four years later. **Merrill-Palmer Quarterly**, 31(4), 375-384.

Radin, N. ve Harold-Goldsmith, R. (1989) The involvement of selected unemployed and employed men with their children. **Child Development**, 60, 454-459.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Ricks, S.S. (1985) Father-Infant interactions : a review of empirical research.
Family Relations, 34, 505-511.

Russell, G. (1978) The father role and its relation to masculinity, femininity and androgyny. **Child Development**, 49, 1174-1181.

Russell, G. (1982) Shared caregiving families. An parenting Australian Study in N.E. Lamb (ed) **Nontraditional families parenting and child development**. Hillsdale families N.J. Erlbaum.

Russell, A. ve Russell, G. (1982) Mother, father and child beliefs about child development. **The Journal of Psychology**, 110, 297-306.

Santrock, J.W. (1983) **Life span development**. USA: C. Brown Publishers

Sayın, Ö. (1990) **Aile Sosyolojisi**. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi .

Simon, R.L. ve ark. (1994) The impact of mothers parenting, involvement by nonresidential fathers and parental conflict on the adjustment of adolescent children. **Journal of Marriage and the Family**, 56, 356-374.

Smeneta, J.G. (1989) Adolescents and parents reasoning about actual family conflict. **Child Development**, 60, 1052-1067.

Snow, M.E.; Jaclin, C.N. ve Maccoby, E.E. (1983) Sex of child differences in father child interaction at one year age. **Child Development**, 54, 227-232.

Steinberg, L. (1988) Reciprocal relation between parent-child distance and puberty maturation. **Development Psychology**, 24(1), 121-129.

Susman, E.J. Inoff-German, G., Nottelmann, E.D. Luriaux, D.L. Cutter, G.B. Jr., ve choruses, G.P. (1987) Hormones, emotional, disposition and aggressive attribute in young adolescents. **Child Development**, 58, 1114-1134

Büyüköztürk, Ş. (1997) İki faktörlü varyans analizi. **A.Ü. E.B.F. Dergisi**, 30 (1), 141-158.

Tallman, M.; Pasley, K. ve Buehler, C. (1993) Developing a middle-range teory of father involvement postdivorce. **Journal of Family Issues**, 14(4), 550-571.

Trauber, M.R. (1979) Sex differences in parent-child interaction styles during a free play session. **Child Development**, 50, 981-988.

Thomson, L. ve Walker, A.J. (1987) Gender in families: women and men in marriage, work and farenthood. **Journal of Marriage and the Family**, 51, 845-871.

Thornton, A.; Orbuch, T.L. ve Axinn, W.G. (1995) Parent-child relationship during the transition to adulthood. **Journal of Family Issues**, 16(5), 538-564.

Timur, S. (1972) **Türkiye’de Aile Yapısı**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Ulbrich, P.M. (1988) The determinants of in two-income marriages. **Journal of Marriage and the family**, 50, 121-131.

Uyar, M. (1998) Kuşak çatışmaları aileler ile çocuklar arasında uçurumlar oluşturuyor. **Dinamik Eğitim**, 1, 9-10.

Yogev, S. ve Brett, J. (1985) Perceptions of the division of housework and child care and marital satisfaction. **Journal of Marriage and the Family**, 47, 609-618.

Yörükoğlu, A. (1990) **Gençlik Çağı, Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunları**. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım .

EK-1
Genç-Anababa Çatışma Ölçeği Babalar Formu

KİŞİSEL BİLGİLER

İsminiz, Soy isminiz:.

Yaşınız:

Cinsiyetiniz:

Halen Devam Ettiğiniz Okul:

Babanızın Eğitim Düzeyi:

Bu anket, aile içi iletişimin niteliğini inceleyen bir araştırmaya veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır.

Aşağıdaki cümleleri babanızla olan ilişkileriniz açısından değerlendirip size uygun gelen seçeneğin altındaki sayıya (x) işareti koyunuz

<u>Ankette yer alan seçenekler</u>	<u>Seçeneklerin</u>
<u>Numaraları</u>	
Tamamen Uygun	5
Kısmen Uygun	4
Kararsızım	3
Pek Uygun Değil	2
Hiç Uygun Değil	1

Çiğdem
ÖZGEN

Hiç
uygun
değil

Pek
uygun
değil

karar
sızım

Kısmen
uygun

Tamamen
uygun

1.Eve geç geldiğimde sıklıkla sinirlenirim	1	2	3	4	5
2.Giydiğim kıyafetleri eleştirir	1	2	3	4	5
3.Beni üzmemek istemez	1	2	3	4	5
4.Onu rahatlıkla sarılıp öpebilirim	1	2	3	4	5
5.Ev işlerine yeterince yardım etmediğimi söyler	1	2	3	4	5
6.Kendimle ilgili kararlara saygı gösterir	1	2	3	4	5
7.Duygularımı pek anlamaz	1	2	3	4	5
8.Birbirimizinlafını sıklıkla kestiğimiz olur	1	2	3	4	5
9.Ona söylemeden istediğim yere gidebilirim	1	2	3	4	5
10.Ders çalışmama konusunda bir problem çıkmaz	1	2	3	4	5
11.Evden çıkarken sıklıkla sorguya çekmesi beni rahatsız etmez	1	2	3	4	5
12.Beni çok sevdiğine eminim	1	2	3	4	5
13.Olur olmaz şeylerden dolayı beni suçlar	1	2	3	4	5

14.Bana sık sık bağıır	1	2	3	4	5
15.Bir çok konuda söze karışmamı istemez	1	2	3	4	5
16.Beni başkalarıyla kıyaslamasına kızanm	1	2	3	4	5
17.Davranışlarımı beğendiğini çok söyler	1	2	3	4	5
18.Duygularımı ona kolayca açabilirim	1	2	3	4	5
19.Bana sevgisini açıkça söylemez	1	2	3	4	5
20.Onunla sohbet etmekten zevk alırım	1	2	3	4	5
21.Meslek seçimi konusunda beni etkilemeye çalışmaz	1	2	3	4	5
22.Arkadaşlarımı yakından tanımak istemesine kızarım	1	2	3	4	5
23.Ona sıklıkla öfkelenirim	1	2	3	4	5
24.Pek çok isteğimi dikkate almaz	1	2	3	4	5
25.Bana el kaldırdığı olur	1	2	3	4	5
26.Bazen onu çok kızdırdığımı düşünüp üzülürüm	1	2	3	4	5
27.Arkadaşlarına benimle gurur duyduğunu söyler	1	2	3	4	5
28.Bana kendi gençliğini sıklıkla örnek verir	1	2	3	4	5
29.Ne yapsam gözüne giremem	1	2	3	4	5
30.Sıklıkla birbirimize küstüğümüz olur	1	2	3	4	5

31.Ona kırgınlığımı açıkça söyleyemem	1	2	3	4	5
32.Birbirimize sıklıkla şaka yaptığımız olur	1	2	3	4	5
33.Her şeyime karışması sinirime dokunur	1	2	3	4	5
34.Gittiğim yerin telefonunu istemesine kızanım	1	2	3	4	5
35.Onu kendime yakın hissediyorum	1	2	3	4	5
36.Birbirimize olan sevgimizi sık sık dile getiriyoruz	1	2	3	4	5
37.Bazen beni beceriksizlikle suçlar	1	2	3	4	5
38.Zayıf not aldığımda bana kızmaz	1	2	3	4	5
39.Onunla konuşacak konu bulmakta güçlük çekerim	1	2	3	4	5
40.Beni rahatsız eden bir konuyu ona anlatırım	1	2	3	4	5
41.Onunla iyi anlaşıyoruz	1	2	3	4	5
42.Derslerimdeki başarılarımı takdir eder	1	2	3	4	5
43.Mektuplarımı-çekmecelerimi karıştırdığı olur	1	2	3	4	5

EK-2
BABALIK ROLÜ ALGI ÖLÇEĞİ

Adınız-Soyadınız:
Mesleğiniz:
Eğitim Durumunuz:

AÇIKLAMA

Bu ölçek babalık rolü ile ilgili algıları ölçmek için hazırlanmıştır. Her ifadeyi okuduktan sonra bunun size ne derece uygun geldiğini veya uygun gelmediğini sayfada ayrılan yere aşağıdaki açıklamaya uygun olarak işaretleyiniz:

- A-'Hiç Uygun Değil'
- B-'Pek Uygun Değil'
- C-'Kararsızım'
- D-'Kısmen Uygun'
- E-'Tamamen Uygun' anlamına gelmektedir.

Bir ifadeyi okuduktan sonra aklınıza ilk gelen cümleyi işaretleyiniz. Her ifade için tek bir seçeneği işaretleyiniz. İşaretlenmemiş seçenek bırakmayınız.

Elde edilen bilgiler araştıma dışında hiç bir yerde kullanılmayacaktır. İşbirliğiniz ve yardımlarınız için teşekkür ederim.

Yaşar KUZUCU

	Hiç uygun değil	Pek uygun değil	karar sızım	Kısmen uygun	Tamamen uygun
1. Bir baba, çocuğunu çocuk bahçesine götürebilmelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
2. Baba evdeki tek otorite figürü olmalıdır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
3. Çocuğuna renkleri, eşyaların isimlerini öğretir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
4. Gerektiğinde çocuğunu döverek cezalandırır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
5. Baba çocuğuyla oyun oynamalıdır	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
6. Çocuğunun hangi televizyon programlarını izlediği ile ilgilenmelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
7. Gerektiğinde çocuğundan özür dilemelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
8. Her ne sebepten olursa olsun, çocuğunun yanında ağlamamalıdır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
9. Ergenlik dönemindeki çocuğuna cinsel konularda bilgi vermelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
10. Hangi yaşta olursa olsun, çocuğunun cinsel konulardaki sorularını cevaplamalıdır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
11. En önemli görevi ailesinin bakımı için gerekli parayı kazanmaktır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
12. Bebekleri bebek arabası ile dolaştırmak babalara yakışmaz.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
13. Baba çocuğunun tüm sorularını cevaplamalıdır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
14. Çocuğu ile şakalaşmalıdır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)

15.Eşi kadar olmasa bile, bir baba bebek bakımından anlmalıdır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
16.Babaların çocuklarını açıkça takdir etmeleri onları şımartabilir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
17.Çocuğu ile sık sık sohbet etmelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
18.Çocuğuna yeni oyunlar öğretmelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
19.Çocuğuna oyuncak almalıdır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
20.Çocuğun sorularını cevaplamalıdır, ancak onunla oturup sohbet etmesi uygun değildir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
21.Kız olsun erkek olsun çocuğu istediğinde onunla sırdaş olmalıdır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
22.Bir çocuğun, babasıyla her konuda konuşması uygun değildir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
23.Bir baba erkek çocuğuyla kız çocuğuna oranla daha çok ilgilenmelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
24.Erkek çocuklar babalarıyla, kızlar anneleriyle oynamalıdır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
25.Çocukla cinsel konuları konuşmak demek, onunla yüzgöz olmak demektir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)

EK-3
BABALIK ROLÜ ALGI ÖLÇEĞİ (İlk formu)

Adınız-Soyadınız:
Mesleğiniz:
Eğitim Durumunuz:

AÇIKLAMA

Bu ölçek babalık rolü ile ilgili algıları ölçmek için hazırlanmıştır.
Her ifadeyi okuduktan sonra bunun size ne derece uygun geldiğini veya uygun gelmediğini sayfada ayrılan yere aşağıdaki açıklamaya uygun olarak işaretleyiniz:

- A-'Hiç Uygun Değil'
- B-'Pek Uygun Değil'
- C-'Kararsızım'
- D-'Kısmen Uygun'
- E-'Tamamen Uygun' anlamına gelmektedir.

Bir ifadeyi okuduktan sonra aklınıza ilk gelen cümleyi işaretleyiniz.
Her ifade için tek bir seçeneği işaretleyiniz. İşaretlenmemiş seçenek bırakmayınız.
Elde edilen bilgiler araştırma dışında hiç bir yerde kullanılmayacaktır. İşbirliğiniz ve yardımlarınız için teşekkür ederim.

Yaşar KUZUCU

	Hiç uygun değil	pek uygun değil	karar sızım	Kısmen uygun	Tamamen uygun
1- Bir baba, çocuğunun beslenmesi ile ilgilenmelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
2- Gerekliğinde bebeğini uyutmalıdır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
3- Bebeklerin altını değiştirmek, babalara uygun bir davranış değildir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
4- Çocuğunun davranışlarını beğendiğinde, onu açıkça takdir etmelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
5. Gerekliğinde çocuğunu döverek cezalandırır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
6. Bir baba, çocuğunu çocuk bahçesine götürebilmelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
7. Baba evdeki tek otorite figürü olmalıdır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
8. Çocuğuna renkleri, eşyaların isimlerini öğretir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
9- Gerekliğinde çocuğuna küsmelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
10. Baba çocuğuyla oyun oynamalıdır	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
11- çocuğunun hangi kitapları okuduğuyla ilgilenmelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
12- Çocuğunun hangi televizyon programlarını izlediği ile ilgilenmelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
13- Çocuğun yetenek ve ilgisine uygun oyun alanlarına yönlendimelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
14. Her ne sebepten olursa olsun, çocuğunun yanında ağlamamalıdır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
15- Bir babanın en önemli görevi, çocuğunun ahlaklı bir insan olmasını sağlamaktır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)

16. Gerektiğinde çocuğundan özür dilemelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
17-Çocuğunun yaşamı sevmesi için, özel bir gayret sarf etmelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
18.Ergenlik dönemindeki çocuğuna cinsel konularda bilgi vermelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
19.Hangi yaşta olursa olsun, çocuğunun cinsel konulardaki sorularını cevaplamalıdır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
20- Çocuğunun arkadaşlarıyla sorunları olduğunda onunla konuşmalıdır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
21.En önemli görevi ailesinin bakımı için gerekli parayı kazanmaktır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
22-Çocuğunun dersleri ile ilgili olarak, Öğretmenleriyle görüşmelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
23- Özel günler dışında çocukların babaları tarafından öpülmesi onları şımartır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
24- Baba çocuğunu doktora götürmelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
25-Bebekleri bebek arabası ile dolaştırmak babalara yakışmaz.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
26-Baba çocuğunun tüm sorularını cevaplamalıdır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
27-Çocuğu ile şakalaşmalıdır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
28-Eşi kadar olmasa bile, bir baba bebek bakımından anlamalıdır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
29-Babaların çocuklarını açıkça takdir etmeleri onları şımartabilir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
30-Çocuğu ile sık sık sohbet etmelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
31-Çocuğun sorularını cevaplamalıdır, ancak onunla oturup sohbet etmesi uygun değildir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
32-Çocuğuna yeni oyunlar öğretmelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
33-Çocuğuna oyuncak almalıdır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)

34- Çocuğunu tatillerde roman türü kitaplar okumaya yöneltmelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
35-Kız olsun erkek olsun çocuğu istediğinde onunla sırdaş olmalıdır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
36-Bir çocuğun, babasıyla her konuda konuşması uygun değildir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
37-Bir baba erkek çocuğuyla kız çocuğuna oranla daha çok ilgilenmelidir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
38-Erkek çocuklar babalarıyla, kızlar anneleriyle oynamalıdır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
39-Baba gerektiğinde, eşi olmadan çocuğuna elbise almalıdır.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)
40-Çocukla cinsel konuları konuşmak demek, onunla yüz göz olmak demektir.	(A)	(B)	(C)	(D)	(E)

EK- 4

BRAÖ'deki Maddelerin t Değerleri ve Madde-Toplam Puan Korelasyonları

Madde No	t değeri	Mad.-top. Kor.
1	1.57	.09
2	.68	.05
3	1.28	.16
4	1.29	.07
5	3.79***	.35***
6	2.97**	.34***
7	5.41***	.55***
8	2.45*	.30***
9	1.07	.07
10	2.34*	.30***
11	.98	.14
12	2.37*	.31***
13	2.01*	.19
14	1.00	.16
15	.31	.02
16	2.90**	.32***
17	2.30*	.24**
18	4.28***	.42***
19	5.60***	.54***
20	1.06	.40
21	1.16	.12
22	1.65	.09
23	7.91***	.56***
24	.02	.02
25	6.13***	.43***
26	2.84**	.35***
27	2.86**	.30***
28	4.43***	.32***
29	3.27**	.25**
30	2.76**	.14
31	5.77***	.44***
32	3.31**	.44***
33	2.59*	.37***
34	1.00	.16
35	3.32**	.27**
36	2.19*	.28**
37	7.78***	.52***
38	6.09***	.50***
39	1.51	.12
40	7.36***	.47***

* p<.05 **P<.01 ***P<.001

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ